

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

**Теремецька Н. Ф., Іонов І. А., Маркіна Т. Ю.,
Вовк О. Ю., Лютенко М. А.**

ЗАКОХАНІ В АНАТОМІЮ

Затверджено редакційно-видавничою
радою Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
Протокол № 3 від 29.03.2021 р.

Харків – 2021

Укладачі:

Теремецька Наталія Федорівна – зав. лабораторією кафедри анатомії і фізіології людини імені проф. Я. Р. Синельникова ХНПУ імені Г. С. Сковороди, n.teremetskaya@gmail.com

Іонов Ігор Анатолійович – зав. кафедри анатомії та фізіології людини імені проф. Я. Р. Синельникова ХНПУ імені Г. С. Сковороди, доктор сільськогосподарських наук, ionov.igor2013@gmail.com

Маркіна Тетяна Юріївна – декан природничого факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди, доктор біологічних наук, t.yu.markina@gmail.com

Вовк Олег Юрійович – зав. кафедри анатомії людини ХНМУ, доктор медичних наук, ou.vovk@knmu.edu.ua

Лютенко Михайло Анатолійович – асистент кафедри анатомії людини ХНМУ, ma.liutenko@knmu.edu.ua

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 3 від 29.03.2021 р.*

Теремецька Н. Ф.

Т 35   Закохані в анатомію / Н. Ф. Теремецька, І. А. Іонов, Т. Ю. Маркіна, О. Ю. Вовк, М. А. Лютенко. Х. : ФОП Петров В. В., 2021. 108 с.

Ця збірка присвячена ювілею талановитих українських анатомів, вчених і педагогів, видатних продовжувачів наукових традицій Харківської анатомічної школи, які зіграли важливу роль у розвитку вітчизняної анатомії, авторам «Атласу анатомії людини», що багаторазово перевидавався - батькові і синові Синельниковим. Доктору медичних наук, професору Харківського медичного університету Рафаїлу Давидовичу Синельникову 25 серпня 2021 року минає 125 років, і Якову Рафаїловичу Синельникову, доктору медичних наук, професору Харківського державного педагогічного університету 4 травня 2021 року - 100 років, а також їх колезі художнику атласу анатомії Анатолію Олександровичу Алексєєву.

ЗМІСТ

Розділи		Стор.
Синельников Рафаїл Давидович	(25.08.1896–21.02.1981)	4
Синельников Яков Рафаїлович	(04.05.1921–04.11.1994)	47
Алексеев Анатолій Олександрович	(09.06.1927–24.06.2011)	94

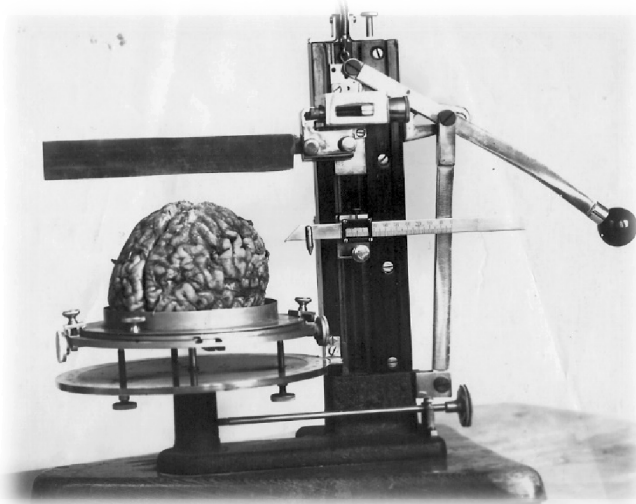
ЗАКОХАНІ В АНАТОМІЮ

Лікар - не анатом не тільки марний, але й шкідливий ...
Єфрем Йосипович Мухін (1804 р.),
учитель великого Пирогова

РАФАЇЛ ДАВИДОВИЧ СИНЕЛЬНИКОВ

У 2021 році минає 125 років від дня народження видатного українського анатома, педагога, автора «Атласу анатомії людини», доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри анатомії людини Харківського медичного інституту (1937–1971 рр.) Рафаїла Давидовича Синельникова

Учень і наслідувач академіка В. П. Воробйова по кафедрі анатомії людини Харківського медичного інституту, нині Харківського національного медичного університету, доктор медичних наук, професор Рафаїл Давидович Синельников зробив вагомий внесок у пропаганду і подальший розвиток макро-мікроскопічної анатомії, збагатив її досконалими методами, створивши нові розділи. Він запропонував ряд методів препарування і фарбування елементів нервової системи на макроскопічному й мікроскопічному рівнях, методи фарбування залоз на тотальних препаратах слизових оболонок, методи виготовлення «без банкових» анатомічних препаратів, створив прилад «Органомір».

Макротом та органомір запропонований Р. Д. Синельниковим для виконання серій зрізів паринхіматозних органів та головного мозку під різним кутом на з різною товщиною, для вивчення внутрішньої будови та проведення морфологічних досліджень та вимірювання лінійних розмірів дослідженого органа.

Професор Синельников Р. Д. обґрунтував новий розділ в анатомічній науці – «Порівняльна макро-мікроскопічна анатомія нервової системи». Його наукові праці увійшли в сучасні підручники і керівництва з анатомії людини. Справою всього життя Р. Д. Синельникова стало видання навчально-наукової праці – «Атласу анатомії людини». Ця найпопулярніша книга серед студентів-медиків не лише в Україні, а й в інших країнах СНД перекладена багатьма європейськими мовами. Професор Р. Д. Синельников створив одну з найвпливовіших наукових шкіл анатомів у нашій країні.

Український анатом Рафаїл Давидович Синельников народився 25 серпня 1896 року в м. Бердянську в сім'ї прикажчика бакалійної крамниці і не підозрював, що колись буде бальзамувати самого вождя світового пролетаріату, а по його легендарному «Атласу анатомії людини» навчатимуться студенти-медики.

Коли Рафаїлу виповнилося чотири роки померла мати і у 1900 р. вся родина переїхала до Харкова.

У Харкові у 1918 р. Рафаїл Давидович закінчив 2-у гімназію для хлопчиків, яку свого часу закінчили відомі харків'яни – Л. Л. Гіршман, А. В. Данилевський, І. І. Мечников та багато інших. І в тому ж році почав навчатися на природничому відділенні фізико-математичного факультету Харківського університету. Однак юнака захопили яскраві, блискучі лекції професора Володимира Петровича Воробйова, який зумів прищепити йому любов до анатомії. Молодий студент відчув тягу до медицини, і це визначило його долю як

майбутнього корифея-анатома. Уже через рік, у 1919 р., Р. Синельников переводиться на медичний факультет того ж університету. Одночасно з 1919 р. Рафаїл Давидович починає працювати на кафедрі анатомії на посаді препаратора.

На початку 1920 року Р. Д. Синельников добровільно вступив до лав Червоної Армії. І оскільки був направлений братом милосердя до харківського 598 польового шпиталю, то мав можливість продовжити і навчання, і роботу на кафедрі, але вже в медичному інституті.

У 1921 р., після демобілізації, Р. Д. Синельников був переведений на посаду препаратора-інструктора кафедри нормальної анатомії. Ця посада була введена у 1918 р. за наполяганням професора, а в майбутньому - єдиного заслуженого професора СРСР Володимира Воробйова - для студентів, які проявили любов до анатомії, відмінно здали іспит з цієї складної дисципліни, мали досвід роботи препаратора в музеї і які брали участь у науковій роботі кафедри. В якості помічників прозекторів вони допомагали вести практичні заняття зі студентами молодших курсів. Саме таким студентом виявив себе Рафаїл Синельников, а за результатами оцінювання був одним з кращих.

Відтоді юнак став не тільки відданим учнем, а й гідним послідовником видатного анатома. З того часу наукова й педагогічна діяльність Рафаїла Давидовича Синельникова проходить під керівництвом академіка В.П. Воробйова.

Після закінчення 1-го Харківського медичного інституту в 1921 р. Рафаїл Давидович залишився при кафедрі анатомії на посаді асистента, яку займав до 1931 р.

У 1931 році Синельников був переведений на посаду старшого асистента, а потім доцента педіатричного факультету, на якому до 1937 р. вів самостійний курс. Одночасно з роботою в 1-му Харківському медичному інституті, з 1931 до 1937 р., він завідував кафедрою анатомії в 2-му Харківському медичному інституті. Кафедра за ці роки була неодноразово премійована і отримувала перехідний Прапор інституту.

До цього періоду відноситься робота Рафаїла Давидовича в Академії Наук УРСР і в Українському Інституті експериментальної медицини в якості старшого наукового співробітника, а з 1937 до 1941 р. на посаді завідувача відділом нормальної анатомії цієї інституції.

Після смерті академіка В. П. Воробйова у 1937 році Р. Д. Синельников був обраний Радою професорів завідувачем кафедри нормальної анатомії 1-го Харківського державного медичного інституту. В цілому завідувачем кафедри професор пропрацював більше тридцяти років – до 1971 року. Вчений-анатом любив повторювати, що «медицину слід починати з літери «А» – анатомія. Це предмет, що пронизує всі медичні спеціальності».

У ХХ столітті відомі вітчизняні науковці академіки В. П. Воробйов і Б. І. Збарський розробили новий експериментальний метод бальзамування тіла померлих з метою тривалого зберігання їх в умовах, доступних для огляду. Метод був запропонований професором Володимиром Воробйовим з Харківського медичного інституту. У 1924 році під керівництвом Б. І. Збарського та за участі В. П. Воробйова і його учнів за цією методикою було набальзамоване тіло В. І. Леніна. Швидко та якісно провести бальзамування вождя професору Воробйову вдалося тому, що урядова комісія виконала його умови: не втручатися в процес і дозволити йому залучати до роботи тільки тих, на кого він вкаже особисто. Одним з помічників професора став його учень, випускник Харківського університету, молодий вчений-анатом Рафаїл Синельников.

Після бальзамування тіла Леніна професор Володимир Воробйов продовжив роботу по зберіганню тіла вождя в спеціальній науково-дослідній лабораторії при Мавзолеї В. І. Леніна. З 1929 року до цієї роботи він став залучати і свого учня. А в 1934 році Рафаїл Синельников був зарахований на посаду штатного асистента в спеціальній лабораторії при Мавзолеї, в якій працював до 1945 р. За видатні заслуги і великі наукові досягнення по збереженню тіла В. І. Леніна в незмінному

вигляді у 1939 р. Рафаїл Давидович Синельников був нагороджений орденом «Знак Пошани».

У квітні 1938 р. на засіданні Ради професорів 1-го Медичного інституту доценту Р. Д. Синельникову було присвоєно вчену ступінь кандидата медичних наук без захисту дисертації.

Справка.

28/12 1938 р.
№ 12/22.

М. Харків
вул. К. А. Довженка № 39
Тел. № 7-28-85

На основаних виписки из протокола № 7.....
от "3. Директ" 1938 года Заседания Совета Профес-
соров I-го Харьковского Мединститута/.

В соответствии с распоряжением ВКЗШ от 5/III-1938 года и
о указаниями инструкции ВКЗШ от 29-го января 1938 г. /ст. 27 и др/
Совет Профессоров в заседании своем от "...3/IV-38г.", рассмот-
рев заявление о присуждении ученой степени кандидата медицинс-
ких наук доц. Синельникова Рафаила Давидовича
большинством голосов постановил: присвоить доценту
Синельникову Р. Д. ученую степень кандидата Меди-
цинских наук без защиты диссертации.

Председатель Совета Профессоров-
ДИРЕКТОР I-го ХМИ- /Доц. ГАСПАРЯН/
УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ СОВЕТА- /Проф. ФРОЛОВ/

У липні 1938 р. Рафаїл Давидович захистив докторську дисертацію на тему «Нерви сечового міхура людини», яка, як і більшість його наукових досліджень, була присвячена макро-мікроскопічній анатомії вегетативної нервової системи, та був

затверджений у вченому ступені доктора медичних наук і званні професора.

ВЫСШАЯ АТТЕСТАЦИОННАЯ КОМИССИЯ
СОЮЗНОГО КОМИТЕТА ПО ДЕЛАМ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ ПРИ СНК СССР
ул. Куйбышева, д. № 21 под'езд № 4. Телеграфный адрес: Москва, Комшкола.

ВЫПСКА

25/76 5 Июня 8

Протокол № _____ от _____ 193 _____ г.

Содержание протокола находится в делах Высшей Аттестационной Комиссии).

УСТАЛИ:

§ 38. Об утверждении **СИНЕЛЬНИКОВА Рафаила Давидовича** в ученой степени доктора медицинских наук. /2-й Харьковский медицинский институт/.

ОСТАНОВИЛИ:

Утвердить **СИНЕЛЬНИКОВА Рафаила Давидовича** в ученой степени доктора медицинских наук на основании защиты 22/IV-38 г. при Совете 1-го Харьковского медицинского института диссертации на тему: "Нервы мочевого пузыря человека".

Утвердить **СИНЕЛЬНИКОВА Рафаила Давидовича** в ученом звании профессора по кафедре "Нормальная анатомия".

Зам. Председателя Высшей Аттестационной Комиссии - И. Тищенко
Член Комиссии - М. Романовский

Верно: За Членского Секретаря Высшей Аттестационной Комиссии /М. Романовский/

Вх. одержано 8 1938 г.

У 1941–1944 рр. Р. Д. Синельников продовжує завідувати кафедрою анатомії 1-го ХМІ, який було евакуйовано до м. Чкалова.

У перші дні Великої Вітчизняної війни ЦК ВКП (б) приймає секретну постанову про евакуацію з Мавзолею в Москві саркофага з тілом Леніна в далеку Тюмень. Його збереження доручено забезпечити вченим на чолі з керівником наукової лабораторії при Мавзолеї Борисом Збарським. Забальзамоване тіло вождя світового комуністичного руху Володимира Ілліча Леніна в тюменському

«засланні» перебувало 3 роки і 9 місяців. Заміський будинок, куди спершу хотіли поселити делегацію, виявився без каналізації і центрального опалення, тому об'єкт № 1 розмістився у сільськогосподарському технікумі (нині в будівля головного корпусу Тюменської державної сільськогосподарської академії).

Будівлю технікуму обгородили високим парканом, а вікна другого поверху, де і знаходилась мумія, заклали цеглою. Ніхто, крім найбільш вузького кола осіб, наділених державною довірою, не знав про те, що знаходиться в будівлі.

Очолював ці роботи академік Борис Збарський - керівник науково-дослідної лабораторії для збереження тіла Леніна при Мавзолеї (вона була створена наприкінці 1934 року в складі Міністерства охорони здоров'я СРСР), який разом з В. П. Воробйовим особисто бальзамував тіло вождя після його смерті в 1924 році. Володимир Воробйов на той час помер, тому за рекомендацією комісії, серед інших науковців в якості помічників для постійного спостереження та безпосереднього ребальзамування тіла Леніна затверджують Рафаїла Давидовича Синельникова - учня і найближчого співробітника Воробйова по кафедрі анатомії. Роботу бригади фахівців - стан тіла Леніна - щомісяця перевіряла спеціальна комісія. У грудні 1943 року до Тюмені прибула урядова комісія у складі академіків Миколи Бурденка, Леона Орбелі, Олексія Абрикосова на чолі з наркомом охорони здоров'я СРСР Георгієм Мітеревим. Комісія зробила позитивний висновок: з трупом Леніна все добре. Молодці Збарський і Синельников.

Коли війна закінчилась, Р. Д. Синельникова викликав до себе Лаврентій Берія. Уночі професора відвезли до Кремля. Дружина Розалія Олександрівна, нашвидку збираючи чоловікові речі, прощалася з ним, як в останній раз. Однак Лаврентій Павлович сказав: «Спасибі від уряду. Де б ти хотів тепер жити?». На що Рафаїл Давидович відповів, що хотів би повернутися додому, до Харкова. Вручивши орден Трудового Червоного Прапора, Берія наказав збирати речі і повертатися до Харкова, в нову квартиру. Для анатома з Бердянська це був другий орден за ... омолодження Леніна.

За життя професора Воробйова Рафаїл Синельников став його найближчим помічником і співавтором у роботі по підготовці та виданні Керівництва «Анатомія людини» (1932 р.), підручників з анатомії (1935, 1936 рр.). Разом з учителем та колективом кафедри Р. Д. Синельников працював над підготовкою п'ятитомного «Атласу анатомії людини» (1935–1942 рр.), який завершували вже без академіка.

Успішне завершення видання цієї фундаментальної праці відбулося в роки Великої Вітчизняної війни, уже після смерті Воробйова. Останній, п'ятий, том Атласу вийшов у 1942 році в блокадному Ленінграді, звідки літаком гранки пересилалися до Синельникова на редакцію.

У подальшому Рафаїл Давидович неодноразово повертався до роботи над Атласом. Був підготовлений і виданий новий «Атлас анатомії людини», спочатку в двох (1952-1958 рр.), а потім у трьох томах (1963 р.). У 1966 р. вийшло третє видання Атласу. У цих виданнях, які отримали широке визнання в нашій країні і за кордоном, втілені нові підходи до вивчення тіла людини. В основу складання атласу покладено динамічний принцип освітлення будови тіла людини. В Атласі були представлені не тільки малюнки та схеми, а й - вперше - документальні фотографії з препаратів, особливо з нервової системи.

Пізніше атлас був перекладений багатьма мовами (іспанською, чеською, англійською, арабською) і неодноразово перевидавався. Останнє (сьоме) видання атласу відбулося у 2010 р.

У 1964 році професор Р. Д. Синельников Комітетом Ради Виставки досягнень народного господарства СРСР у м. Москві за створення унікального в світовій медичній літературі «Атласу анатомії людини» був нагороджений «Дипломом Пошани».

Після повернення з евакуації Р. Д. Синельников був долучений до ще одного важливого для історії медичної науки завдання – реставрації і збереження тіла М. І. Пирогова.

Видатний хірург Микола Пирогов провів близько 10 000 операцій, врятував життя сотням поранених під час Кримської, франко-пруської і російсько-турецької війн, створив військово-

польову хірургію, заснував Товариство Червоного Хреста, поклав початок нової науки – хірургічної анатомії, першим почав застосовувати ефірний наркоз при оперуванні в польових умовах. Після смерті великого російського лікаря у 1881 р., на прохання дружини, тіло М. І. Пирогова було забальзамовано за його власною оригінальною методикою учнем Д. Виводцевим. Тривалий час тіло зберігалось в усипальниці в маєтку М. І. Пирогова Вишні недалеко від Вінниці.

Наприкінці 1920-х років грабіжники розтрощили герметичну кришку труни, щоб викрасти натільний хрест і шпагу Пирогова. Мікроклімат у склепі був порушений, видимі частини тіла вченого і його одяг у багатьох місцях вкрилися пліснявою; останки тіла муміфікувалися, частково воно перетворилося в жировіск. Час, бурхливі події революції і громадянської війни завдали непоправної шкоди тілу видатного хірурга.

У 1940 р. у зв'язку з відзначенням 130-річчя з дня народження вченого Українське відділення Пирогівського товариства порушило питання про організацію в садибі Вишні меморіального комплексу і запропонувало провести роботи по реставрації та збереженню тіла М. І. Пирогова. Для виконання цієї роботи була створена спеціальна комісія Міністерства охорони здоров'я України. До складу комісії увійшли два професори Харківського медичного інституту – Р. Д. Синельников і Г. Л. Дерман.

На Р. Д. Синельникова покладалося дуже відповідальне завдання: він став науковим керівником робіт. Фактично, підкреслюють фахівці, анатом Р. Синельников був на той час єдиним в Україні вченим, який міг провести ребальзамування тіла Пирогова – перше після смерті видатного хірурга.

Основні заходи по ребальзамуванню і відновленню тіла планувалися на літо 1941 року, але почалася Велика Вітчизняна війна.

Після Перемоги у 1945 р. спеціальна комісія знову обстежила мумію і дійшла висновку, що та не підлягає відновленню. Але Й. Сталін особисто видав розпорядження про створення музею

Миколи Пирогова у Вінниці і розпорядився вжити заходи щодо реставрації тіла видатного лікаря.

Відновилися роботи 8 травня 1945 р. До цього було залучено ще двох харків'ян, співробітників кафедри нормальної анатомії медичного інституту – доцента К. С. Філонову і асистента Я. Р. Синельникова.

Протягом 115 днів у підвалі музею проводилась напружена й копітка робота по відновленню тіла, яка суттєво уповільнила розпад тканин. За своїм обсягом, новизною і досягнутими результатами ця робота була унікальною, адже вченим вдалося досягти максимальної схожості зовнішнього вигляду тіла видатного хірурга з його прижиттєвим зображенням. Як наслідок мумія Пирогова знаходиться в кращому стані, а ніж мумія Леніна. Для світової науки це був унікальний результат. Спеціалісти стверджують, що це єдиний у світовій практиці випадок, коли тіло, яке знаходилося у несприятливих умовах, без належного догляду такий тривалий час після смерті, було відновлено.

5 червня 1946 р. усипальниця зі спеціальним саркофагом була відкрита для відвідування. З того часу ребальзамацію проводять раз на 5-7 років.

Р. Д. Синельников був достойним послідовником і продовжувачем справи свого вчителя - академіка В. П. Воробйова. Вчений продовжив роботу, започатковану Воробйовим з вивчення макро-мікроскопічної анатомії вегетативної нервової системи. Він започаткував новий напрямок – «Порівняльна макро-мікроскопічна анатомія».

Під його керівництвом була виконана значна кількість досліджень периферичного відділу нервової системи з урахуванням структурних особливостей інервуючих органів. Р. Д. Синельников надавав великого значення використанню історичного підходу при дослідженні нервової системи. У працях його учнів з вивчення спинномозкових і черепних нервів, проведених на численному порівняльно-анатомічному матеріалі, показано, що екологічні фактори, впливаючи на організм, викликають перебудову не тільки окремих його частин, а й

обумовлюють певні видові відмінності в структурі периферичного відділу нервової системи. Останнє, за висновками Р. Д. Синельникова, дає ключ до розуміння особливостей та індивідуальної мінливості в будові нервової системи людини і тварин.

Ряд досліджень професора Синельникова були присвячені вивченню іннервації опорно-рухового апарату. Уперше учений продемонстрував особливості іннервації органів опорно-рухового апарату. У виконаних під його керівництвом дисертаційних дослідженнях були отримані дані, що дозволили по-новому розглянути м'язові гілки периферичних нервів як складну систему нервових провідників, що забезпечують іннервацію різних у функціональному відношенні структур.

Значну увагу Рафаїл Давидович приділяв вивченню асиметрії в будові нервової системи, особливо з позицій прикладного значення отриманих даних, що знайшло відображення в його доповіді на VII Міжнародному конгресі антропологічних і етнографічних наук (м. Москва, 1964 р.).

Викликають також інтерес роботи, виконані під керівництвом анатома Р. Д. Синельникова з вивчення нервів внутрішніх органів, залоз внутрішньої секреції і анатомії кровоносних судин.

Одним з наукових напрямків у діяльності вченого було дослідження анатомії залоз травлення. Внаслідок цих досліджень були встановлені загальні закономірності в структурній організації залозистого апарату. На IX Міжнародному анатомічному конгресі (м. Ленінград, 1970 р.) він виступив з програмною доповіддю з даної проблеми. Науковий напрямок харківських анатомів отримав міжнародне визнання серед видатних вчених Європи, Азії й Америки.

Запропоновані Р. Д. Синельниковим способи виготовлення музейних анатомічних препаратів мають велике практичне значення.

З 1927 р. Р. Д. Синельников брав участь у роботі III, IV, V, VI Всесоюзних з'їздів анатомів, гістологів і ембріологів, до того ж на двох останніх був членом Оргкомітету; брав участь у роботі сесій

АН УРСР і республіканських конференцій. Був обраний головою І Української конференції морфологів. Виступав з доповідями на VII Міжнародному конгресі антропологічних і етнографічних наук (Москва, 1964 р.), брав участь у I Інтернаціональній нараді з нових методів у морфології (НДР, 1965 р.).

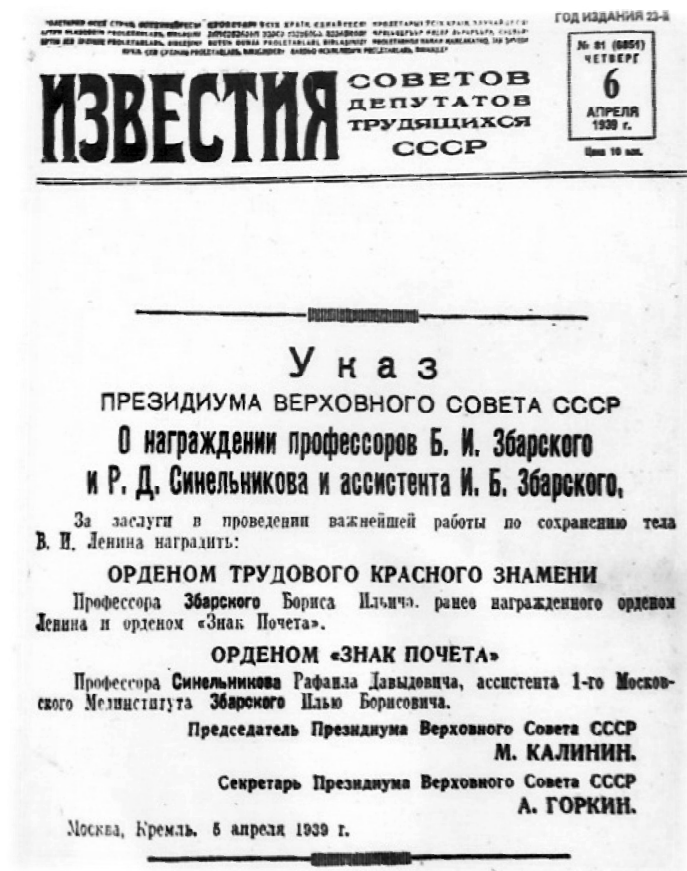
Професор Р. Д. Синельников був членом Ради Міністерства охорони здоров'я УРСР.

Р. Д. Синельников брав активну участь у діяльності Харківського медичного товариства. За його ініціативи в 1952 році було організовано Харківське товариство анатомів, гістологів і ембріологів. Він керував цим товариством протягом 30 років. З нагоди 70-річчя від дня народження вчений був удостоєний звання Почесного члена Харківського наукового медичного товариства. Р. Д. Синельников був також Почесним членом та членом президії Всесоюзного, заступником голови Українського товариства АГЕ, співредактором Великої і Малої медичних енциклопедій і членом редакційної ради журналу «Архів АГЕ», членом Всесоюзної термінологічної комісії.

Рафаїл Давидович Синельников був прекрасним педагогом-новатором. Упродовж багатьох років він був активним помічником академіка В. П. Воробйова у підготовці лекцій для студентів медичного інституту. Це стало для нього чудовою школою педагогічної майстерності. Його лекції висвітлювали як норму, так і патологію організму людини, вони були насичені прикладами з клінічної медицини і відображали сучасний стан розвитку медичної науки. Синельников-лектор міг захопити аудиторію, лекції були чіткими та інформативними. Він викладав матеріал на високому науковому рівні, яскравою літературною мовою і обов'язково з еволюційним підходом.

Р. Д. Синельников є автором 120 наукових публікацій з різних питань нормальної анатомії. Під керівництвом професора Синельникова виконано 13 докторських і 37 кандидатських дисертацій. Багато хто з його учнів у подальшому очолили кафедри у вузах Дніпропетровська (К. Д. Філатова), Чернівців (В. А. Матішевська), Харкова (П. А. Євдокімов, Я. Р. Синельников,

В. В. Бобін, Є. Я. Панков, В. М. Лупир, С. Ю. Масловський) й інших міст України та СНД.

Уряд високо оцінив заслуги Р. Д. Синельникова перед медичною наукою. У 1936 р. Р. Д. Синельников був нагороджений почесною грамотою НК Охорони здоров'я УРСР; 1939 р. за заслуги в проведенні найважливішої роботи по збереженню тіла В. І. Леніна нагороджений орденом «Знак Пошани». У 1940 р. за відмінну роботу кафедри отримав грамоту ЦК ВЛКСМ У, у 1943 р. за роботу по наданню допомоги

медичним працівникам госпіталів у лікуванні поранених військових відзначений грамотою ВКП (б). У 1943 р. за роботу над Атласом нагороджений Міністерством охорони здоров'я СРСР знаком «Відмінник охорони здоров'я»; у 1944 р. за роботу по збереженню тіла В. І. Леніна в евакуації нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. У 1945 р. нагороджений медаллю «За перемогу над Німеччиною». У 1946 р. – медаллю «За доблесну працю в роки Великої Вітчизняної війни», у 1961 р. – медаллю «За трудову відзнаку».

Рафаїла Давидовича відзначала надзвичайна працелюбність, життєрадісність, творчий ентузіазм, який він сповна передавав своїм учням. І нарешті він був скромним товаришем, людиною благородної душі – таким він і залишився в пам'яті вдячних йому учнів.

Помер Р. Д. Синельников 21 лютого 1981 року у віці 84 років.

Основні наукові праці професора Р. Д. Синельникова

Публікації професора Р. Д. Синельникова здійснювалися за наступними напрямками.

- Методика дослідження нервової тканини
- Методика дослідження залозистого апарату
- Нервова система
- Залози внутрішньої секреції
- Різні відділи анатомії.
- Виготовлення музейних препаратів
- З історії медицини
- Атласи і глави в підручниках

1928

- Die Herznervender Vogel. (Mit 11 Textabbildungen). –“Zeitschrift fur Anatomie und Entwicklungsgeschichte” 1928, 86, 5-6, S. 540-562.

- Das intramural Nerven system des Vogelherzens. (Mit 64 Textabbildungen).-«Zeitschrift fur Anatomie und Entwicklungsgeschichte”, 1928, 86, 5-6, S. 563-578.

1932

- Форма черепов и их измерение. Анатомия человека под ред. акад. В. П. Воробьева, Медгиз, Москва, 1932.

- Рост и вес тела. Анатомия человека под ред. акад. В. П. Воробьева, Медгиз, Москва, 1932.

- Кости торса. Анатомия человека под ред. акад. В. П. Воробьева, Медгиз, Москва, 1932.

- Позвонки, ребра, грудина. Форма черепов и их измерения. Рост и вес тела. В кн.: В. П. Воробьев. Анатомия человека, М., Гос. мед. издат, М., 1932, с. 185- 195, 301-311, 627-634.

1934

- Методика исследования периферической нервной системы, и морфологическая особенность парасимпатикуса. Советская психоневрология, 1934, 6, с. 34-35.

1936

- Спинной и головной мозг. Учебник анатомии человека. В. П. Воробьев, т. II, 1936.

1938

- Академік В. П. Воробйов (1876-1937). Вісті Академії наук УРСР, 1938. № I. с. 68-71.

- Воробьев В. П. Атлас анатомии человека. Закончен, редактирован и подготовлен к печати Р.Д. Синельниковым. Т. 1. Учение о костях. Учение о связках. М.-Л., Медгиз, 1938, 352 с.

- Воробьев В. П. Атлас анатомии человека. Закончен, редактирован и подготовлен к печати Р. Д. Синельниковым. Т. 2. Учение о мышцах. М.-Л., Медгиз, 1938, 252 с.

- Кости и связки. Учебник анатомии человека. В.П. Воробьев, т. I, 1938.

- Мышечная система. Учебник анатомии человека. В. П. Воробьев, т. II, 1938.

1939

- Воробьев В. П. Атлас анатомии человека. Закончен, редактирован и подготовлен к печати Р. Д. Синельниковым. Т. 3. Учение о внутренностях. М.-Л., Медгиз, 1939, 328 с.

- Внутренние органы. Учебник анатомии человека. В. П. Воробьев, т. III, 1939.

1940

- Воробьев В. П. Атлас анатомии человека. Закончен, редактирован и подготовлен к печати Р. Д. Синельниковым. Т. 4. Учение о сосудах. М.-Л., Медгиз. 1940, 381 с.

- Сосудистая система. Учебник анатомии человека. В. П. Воробьев, т. IV, 1940.

1941

- Das vegetative. Nerven systemu .d.Drusenap parateinigen Organe in macro-mikroskopischen / Grenz. Raum d. Schfeldes. Asta medica URSS, Vor. IV, 1941.

1942

- Воробьев В. П. Атлас анатомии человека. Закончен, редактирован и подготовлен к печати Р. Д. Синельниковым. Т. 5. Учение о нервной системе и об органах чувств. М. - Л., Медгиз, 1942, 487 с.

- Способ быстрой дифференцированной окраски органов и тканей. Хирургия, 1942, 11-12 с. 46-47.

- Нервная система. Атлас анатомии человека. В. П. Воробьев, т. V, 1942.

1943

- Макро-микроскопическое исследование случая ранений периферического нерва с наличием трофических изменений. Труды Украинского психоневрологического института, Тюмень, 1943, с. 343-349. (Соавтор Л. Л. Синегубко).

- Способ приготовления препаратов по топографии серого и белого вещества ЦНС. Труды Украинского психоневрологического института, Тюмень, 1943, с. 202-205.

- Способ быстрой дифференцированной окраски центральной нервной системы. Невропатология и психиатрия, т. XII, № 4, 1943.

- Дифференциальная окраска элементов центральной и периферической нервной системы. 2-я конференция Уральского военного округа, 1943.

- Советская морфология и метод макро-микроскопии. Научная конференция Кубанского медицинского института, 1943.

1945

- Данные исследования внутренних органов. Научная сессия Харьковского медицинского института, 1945.

- Органотомометр (демонстрация нового прибора). XIV сессия УПНИ и Института неврологии АМН СССР, Харьков, 1945.

1946

- Метод макро-микроскопического изучения внутриствольных нервных клеток. Труды Украинского психоневрологического института, т. 16. Киев - Харьков, Госмедиздат УССР, 1946, с. 190-192.

- Атлас анатомии человека. Изд. 2, стереотипное, т. 1. К учению о костях. М.- Л. Медгиз, 1946, 328 с. Соавтор: В. П. Воробьев.

- Результаты исследования методами макро-микроскопии. Врачебное дело, №№ 1-2, 1946.

1947

- Метод изучения возрастных отношений между морфологическими образованиями в головном мозгу. В кн.: Труды XIV сессии Украинского психоневрологического института. Харьков, 1947, с. 180-181.

- Памяти учителя. К 10-летию со дня смерти академика В. П. Воробьева. «Врач. дело», 1947, 12, с. 1192-1194.

- Успехи анатомии на Украине за 30 лет. Врачебное дело, 1947. 10, с. 831-838.

- Атлас анатомии человека. Изд. 2-е стереотипное, т. 3. Учение о внутренностях. М.- Л., Медгиз, 1947. 328 с. Соавтор В. П. Воробьев.

- Серебряные соли бария и вольфрама для импрегнации нервных клеток головного мозга. Научный отдел Харьковского медицинского института, 1947.

- Дифференциальная окраска симпатических нервных узлов. Научный отдел Харьковского медицинского института, 1947.

- Быстрая окраска лантермановских насечек мякотных нервных волокон. Научный отдел Центральной психоневрологической больницы МПС СССР, 1947.

- Способ быстрой окраски эпендимы. Научный отдел Центральной психоневрологической больницы МПС СССР, 1947.

- Академик В. П. Воробьев и область макро-микроскопического исследования в морфологии. Научная конференция КНА ХМИ, 1947.

- Н. И. Пирогов как анатом. Научная конференция, Винница, 1947.

- Отношение нервов к экстраорганным сосудам внутренних органов. Научная конференция ХМИ, 1947

1948

- Атлас анатомии человека. Изд. 2, стереотипное, т. 2. Учение о мышцах. М.-Л., Медгиз, 1948, 252 с. Соавтор-В. П. Воробьев.

- Атлас анатомии человека Изд. 2, стереотипное, т. 4. Учение о сосудах. М.-Л., Медгиз, 1948, 381 с. Соавтор: В. П. Воробьев.

- Атлас анатомии человека. Изд. 2, стереотипное, т. 5. Учение о нервной системе. М.--Л., Медгиз, 1948, 487 с. Соавтор В. П. Воробьев.

- Сравнительно-анатомическое изучение образований, лежащих в пограничных областях морфологических исследований. В кн.: Тезисы докладов I Украинской конференции анатомов, гистологов и эмбриологов, посвященной памяти В. П. Воробьева. Харьков. 1948., С. 5-6.

- Реставрация останков Н. И. Пирогова. В кн.: Тезисы докладов 1 Украинской конференции анатомов, гистологов и эмбриологов, посвященной памяти академика В. П. Воробьева. Харьков. 1948, с. 102-102.

- Железы трахеи человека. В кн.: Материалы к макро-микроскопии вегетативной нервной системы и желез слизистых оболочек и кожи. М., 1948, с. 300-313.

- Железы пищевода человека. В кн.: Материалы и макро-микроскопии вегетативной нервной системы и желез слизистых оболочек. М., 1948, с. 237-252.

- Нервы мочевого пузыря человека. В кн.: Материалы к макро-микроскопии вегетативной нервной системы и желез слизистых оболочек и кожи. М., 1948, с. 121-178.

- Метод определения топографии внутриствольных узлов и отдельных клеточных скоплений в нервных клетках. В кн.: Материалы к макро-микроскопии вегетативной нервной системы и желез слизистых оболочек и кожи. М., 1948, с. 205-211.

- Окраска секрета желез желудка. В кн.: Материалы к макро-микроскопии вегетативной нервной системы и желез слизистых оболочек и кожи. М., 1948, с. 259-261.

- Метод окраски желез слизистых оболочек и кожи. В кн. Материалы к макро-микроскопии вегетативной нервной системы, желез слизистых оболочек и кожи. М., 1948, с. 401-405

- «Безбаночные» анатомические музейные препараты. Тезисы 1-й Украинской конференции морфологов. Харьков, 1948.

- Железы пищевода собаки. Материалы к макро-микроскопии. Медгиз, Москва, 1948

- Жизнь и деятельность академика В.П. Воробьева. Тезисы 1-й Украинской конференции морфологов, 1948.

- Интрамуральная иннервация скелетных мышц. Декадник психоневрологов МПС СССР, 1948.

- Анатомо-топографические взаимоотношения пояснично-крестцового сплетения с костно-связочным аппаратом и внутренними органами. Декадник психоневрологов МПС СССР, 1948.

- Нервно-сосудистая система внутренних органов. Декадник психоневрологов МПС СССР, 1948.

1949

- Нервы скелетных мышц. В кн.: Тезисы докладов V Всесоюзного съезда анатомов, гистологов и эмбриологов, Л, 1949, с. 71-71, (соавторы П. Евдокимов, Н. Курас, С. Островский и др.).

1950

- Способы бальзамирования и реставрации останков Н. И. Пирогова. Сессия Военно-медицинского музея и Винницкого медицинского института. Винница, декабрь 1950.

1951

- В. П. Воробйов. Видатний радянський анатом. Київ, Держмедвидавництво. УРСР. 1951, 52 с.

- Восстановление останков Н. И. Пирогова. В кн.: Труды научной сессии, посвященной 140-летию со дня рождения Н. И. Пирогова, 1951, с. 93-101.

- Нервы скелетных мышц. В кн.: Труды V Всесоюзного съезда анатомов, гистологов и эмбриологов, Л., Медгиз, 1951, с. 243-244.

- Материалы к сравнительной макро-микроскопической анатомии желез слизистых оболочек. Труды V Всесоюзного съезда анатомов, гистологов и эмбриологов. Ленинград, 1951.

- Сравнительная макро-микроскопическая анатомия желез слизистых оболочек. Юбилейная конференция Харьковского ветеринарного института, 1951.

1952

- Научная деятельность В. П. Воробьева. Архив анатомии, гистологии, эмбриологии, № 5, 1952.

- Атлас анатомии человека (в двух томах), М., Медгиз, т. 1, 1952, 631 с., т. 2, 1958, 627 с.

- Атлас анатомии человека (в двух томах). Аппарат движения. Учение о внутренних органах. М., Медгиз, т. 1, 1952.

- Выдающийся советский анатом Владимир Петрович Воробьев, Харьковское книжно-газетное издательство, Харьков, 1952, 50 с.

- Научная деятельность В. П. Воробьева. Архив анатомии, гистологии и эмбриологии, 1952, 5, с. 7-13.

- Опыт анатомо-клинического изучения методики некоторых местных средств обезболивания. Архив анатомии, гистологии, эмбриологии, № 1, 1952.

- Нервные клетки внеорганных нервных стволов тонкой кишки человека. Научный отдел ХМИ, 1952.

- Макро-микроскопическая анатомия нервной, сосудистой и железистой систем. Киевское общество анатомов, гистологов, эмбриологов. Киев, март, 1953.

1954

- Ученый-новатор В. П. Воробьев. В кн.: Очерки истории мед. науки и здравоохранения на Украине. К, 1954, с 281-288.

1955

- Метод изучения топографоанатомических соотношений между морфологическими образованиями в головном мозгу. В кн.: Современные методы и техника морфологических исследований. Л., Медгиз, 1955, с. 265- 270.

- Значение макро-микроскопии, предложенной В. П. Воробьевым, в развитии советской морфологии. Тез. докл. науч. сессии (Харьк. мед. ин-та, посвящ. 150-летн. юбилею) Харьков, 1955, с. 51-52.

1956

- К 150-летию кафедры анатомии Харьковского медицинского института. «Архив анат, гистол. и эмбриол.». т. 33, вып. 4, 1956, с. 82-85.

- В. П. Воробьев - основоположник макро-микроскопической анатомии, ее результаты и пути дальнейшего развития. Тез. докл. Объедин. конф. обл. об-ва анат., гистол., эмбриол. и топографоанат. УССР. Харьков. 1956, с. 243.

1957

- Материалы к макро-микроскопии внутриствольных нервных клеток. В кн.: Труды института экспериментальной морфологии АН Груз. ССР. т. 6. 1957, с. 11-13.

1958

- Академик В. П. Воробьев-основоположник макро-микроскопической анатомии; ее результаты и пути дальнейшего

развития. В кн.: Труды II Украинской конференции анатомов, гистологов, эмбриологов и топографоанатомов. Харьков, 1958, с. 496-501.

- Вегетативная нервная система. БМЭ, М., 1958, т. 4, стб. 1043-1091 (соавтор В. П. Воробьев).

- Вены. БМЭ. М., 1958, т. 5, с. 167-176.

- Макро-микроскопические данные о нервах и артериях скелетных мышц. Архив анатомии, гистологии и эмбриологии, 1958,4, с.14-19.

- Макро-микроскопическая анатомия и ее значение для медицины. В кн.: Труды VI Всесоюзного съезда анатомов, гистологов и эмбриологов. Т. 1. Киев, 1958, с. 319-323.

- Подключичная петля и отходящие от нее ветви к сердцу человека и лабораторных животных. В кн.: Труды 6 Всесоюзного съезда анатомов, гистологов и эмбриологов Т. 1. Киев, 1958, с. 474-475.

- Учение о нервной и сосудистой системе. Медгиз, Москва, т. II, 1958

1959

- Материалы к анатомии подкорковых узлов головного мозга человека. В кн.: Сборник работ, посвященных П. О. Исаеву. Алма-Ата, 1959, с. 123-126 (соавт.: В. В. Бобин, И. И. Шапиро).

- Материалы к возрастной и функциональной морфологии желез слизистых оболочек. В кн. Материалы четвертой научной конференции по вопросам возрастной морфологии, физиологии и биохимии. (Академия педагогических наук СССР). М. 1959, с. 300-302.

1960

- Макро-микроскопия. БМЗ. М., 1960, т. 16, стб. 694-696.

- Macro-microscopical examination of the glands of the mucous membranes of the digestive and respiratory systems. - American association of anatomists. Seventy-third annual meeting and VII International Congress of anatomists, 1960, New York City, p. 227-278.

- Значение работ Н.И. Пирогова в развитии анатомической науки. Харьковское О-во АГЭ, 1960

- Сохранение тела Н.И. Пирогова. Конференция ХМИ, 1960.

1961

- Макро-микроскопическая анатомия внутриствольных нервноклеточных образований (внутриствольные нервноклеточные образования тонкой кишки). Архив анатомии, гистологии и эмбриологии, 1961, 4. - с. 116-121.

- Мышцы. Метод анатомического исследования. Классификация, вариации, Вспомогательный аппарат мышц. Перечень мышц. БМЗ. М., 1961, т. 19, с. 529- 549, 587-700 (соавтор Б. Гиндце).

- Макро-микроскопическая анатомия и ее значение для медицины. Труды VI Всесоюзного съезда анатомов, гистологов, эмбриологов. Харьков, 1961.

- Сравнительно-анатомические исследования железистых образований, лежащих в пределах макро-микроскопического видения. Тезисы 1 Всесоюзного совещания по млекопитающим. Москва, 1961.

1963

- Атлас анатомии человека. Издание 2. М., Медгиз. т. 1, 1963, 477 с.; т. 2, 1963, 502 с.; т. 3, 1963, 411 с.

- Некоторые материалы к изучению асимметрии центральной и периферической нервной системы. Архив анатомии, гистологии и эмбриологии, 1963, 44, 1, с. 56-61 (Соавторы: В. В. Бобин и И. И. Шапиро).

1964

- К истории макро-микроскопической анатомии (К 50-летию опубликования первого макро-микроскопического исследования). В кн.: Материалы к макро-микроскопической анатомии. Киев, Здоровье, 1964. с. 5-7.

- Материалы к изучению асимметрии в нервной системе. Тез. VII Междунар. Конгресса антропологических и этнографических наук. Москва, 1964 (Совместно с И.И. Шапиро).

- Методы окраски макро-микроскопических препаратов спинного мозга. В кн.: Материалы к макро-микроскопической анатомии. К., Здоровье. 1964, с. 159- 169.

- Atlas anatomie cloveka. Praha, т. 1. 1964, 469 с.; т. 2, 1965, 488 с.; т. 3, 1965, 399 с. (на чешском языке).

1965

- Значение работ В. П. Воробьева для развития советской морфологии. В кн.: Матер, научн. заседаний (ХНМО) 1961- 1962 гг. К., 1965, с. 640.

- Основные этапы формирования желез слизистых оболочек. В кн.: Материалы к макро-микроскопической анатомии. Киев, «Здоровье» 1965, с. 238-249.

- Общество анатомов, гистологов и эмбриологов. В кн. 100-летие Харьковского научного медицинского общества, 18614-1961. Киев, Здоровье, 1965, с. 221-226.

- Серебряные соли бария и вольфрама для импрегнации нервных клеток головного мозга. Тр. науч. конференции, Воронеж, 1965.

- К асимметрии периферической нервной системы у человека и некоторых животных (Сообщение 1). Материалы к макро-микроскопической анатомии. Сб. III, Киев, изд. «Здоровье», 1965.

- Макро-микроскопические методы исследования желез слизистых оболочек и кожи. Интернациональное совещание по морфологическим и медицинским методам исследования. ГДР, Дрезден, 1960.

1966

- Периферическая нервная система в макро-микроскопическом аспекте. В кн.: IX Morfological Congress with international participation. Abstracts of papers. Bratislava, 1966, с. 140- 142.

- Makro-mikroskopische Präparate der Schleimhaut drüsen des Verdauungs – und Atmutsystems. - Gesellschaft für experimentelle Medizin der DDR. Mitteilungsblatt, 1966, 1, 8. 35-36.

1967

- Материалы к изучению некоторых закономерностей морфогенеза нервной и сосудистой систем. В кн.: Сборник научных трудов, Харьковский медицинский институт, вып. 69. Харьков 1967. с. 116-118.

- Зоны распределения нервов и сосудов и их взаимоотношения в некоторых органах. Резюме на докладе.

Трема конференций на анатомите и хистолозите в България. Plovdiv, 1967, с:

- Макро-микроскопическая анатомия и ее значение для практической медицины. В кн. Материалы юбилейной научной сессии Харьковского медицинского института, посвященной 50-летию Великого Октября. Киев, 1967, с. 135-137 (соавторы: В. В. Бобин, И. И. Шапиро).

- Материалы к изучению некоторых закономерностей морфогенеза нервной и сосудистой систем. В кн.: Сборник научных трудов (Харьк. мед. ин-т), в. 69, Харьков, 1967, с. 116-118.

- Материалы к изучению асимметрии в нервной системе. В кн.: Труды VII международного конгресса антропологических и этнографических наук. М., Наука. 1967, т. 2, с. 469-475.

- Атлас анатомии человека. Издание 3; М., Медицина, т. 1, 1967, 460 с.; т. 2, 1966, 471 с.; т. 3, 1968, 394 с.

1968

- Железистый аппарат слизистых оболочек органов пищеварительной системы. В кн.: Хирургическая анатомия и восстановительная хирургия органов пищеварительного тракта. (Донецкий мед. ин-т). Киев, Здоровье, 1968, с. 4-6.

- Значение учебных музеев в преподавании анатомии. В кн.: Тезисы докладов учебно-методической конференции заведующих кафедрами анатомии и гистологии медицинских институтов РСФСР, (Главн., управл. учебн. заведениями МЗ РСФСР). Москва, 1968, с. 45-46. (Соавторы: В. В. Бобин и Н. М. Плужник).

- Дальнейшее развитие макро-микроскопической анатомии. В кн.: Мат. научной конф. по макро-микроскопической анатомии. (Харьк. мед. ин-т), вып. 82, Харьков, 1968, с. 4-5.

- Макро-микроскопическая анатомия - достижение советской науки. В кн.: Общие закономерности морфогенеза и регенерации (Укр. респ. о-во АГЗ). К., 1968, с. 99.

1969

- Взаимоотношения и асимметрия нервов и сосудов некоторых органов. В кн.: Некоторые вопросы морфологии человека и животных. Воронеж, 1969, с. 25-26.

- Кафедра нормальной анатомии. В кн.: Очерки истории Харьковского медицинского института, Харьков, 1969, с. 84-89.

- Макро-микроскопическая анатомия и некоторые ее итоги в исследовании нервной и сосудистой систем. В кн.: Сборник научных трудов (Харьк. мед. ин-т), в 87. Харьков, 1969, о. 39 -42 (Соавторы: Г. Е. Боброва, С. М. Богри, М. П. Бурых и др.).

- Жизнь в науке (Об основоположнике советской анатомической школы В. П. Воробьеве). М., Медицина, 1969, 124 с.

1970

- Владимир Петрович Воробьев-Архив анатомии, гистологии и эмбриологии, 1970, 9, с. 112-117.

- Вне- и внутриорганные взаимоотношения нервов и сосудов некоторых висцеральных органов. В кн.: Конференция по проблеме «Общие закономерности морфогенеза и регенерации», Сосудистые и нервные связи в организме. (Курский мед. ин-т), Курск, 1970, с. 80-82. (Соавторы: Г. Е. Боброва, К. К. Кудайбергенов, Л. И. Ломакина и др.).

- Внутривольное строение некоторых черепно-мозговых нервов в возрастном и сравнительно-анатомическом аспекте. В кн.: IX Международный конгресс анатомов, М., Медицина» 1970, с. 23-23.

- Макро-микроскопические исследования нервной системы и их значения для экспериментальной и клинической медицины. В кн.: IX Международный конгресс анатомов. М., Медицина, 1970, с. 24-24 (соавторы: С. М. Богри, Н. М. Плужник).

- Материалы к сравнительному онтогенезу желез слизистых оболочек. В кн.: Морфологические закономерности реакций в фило- и онтогенезе. (Укр. респ. о-во АГЗ). Винница, 1970, с. 177-178.

- Некоторые итоги и перспективы в макро-микроскопических исследованиях желез слизистых оболочек пищеварительной и дыхательной систем. В кн.: Материалы научной конференции кафедры нормальной анатомии, в. 94, Харьков, 1970, с. 5-9.

- Преподавание нормальной анатомии в связи с профилизацией факультетов и программированным обучением. В кн.: Морфологические закономерности реакций в фило- и

онтогенезе организма (Укр. респ. о-во АГЗ). Винница, 1970, с. 14 -14. (Соавторы В. В. Бобин и Н. М. Плужник).

- Grossand microscopic studies of the nervous system and their significance forex perimental and clinical medicine.- IX International Congress of Anatomists, M., 1970, 5 p.

- Особенностиархитектоники ряда соединительнотканых образований в макро-микроскопическом поле видения. В кн.: Научно-методические вопросы изучения мягкого остова (материалы симпозиума). Горький, 1970, с. 38-40 (Соавторы: Г.Е. Боброва, Л.И. Ломакина, А.А. Миронцова и др.).

1971

- Макро-микроскопическая анатомия нервов некоторых внутренних органов. В кн.: Материалы научной тематической конференции «Морфология нервной системы», посвященной памяти профессора Николая Ивановича Одноралова. Воронеж, 1971. с. 204-207.

- Некоторые общие закономерности строения периферической нервной системы в макро-микроскопическом поле видения. В кн.: Материалы научной конференции, посвященной столетию со дня рождения В. Н. Тонкова (Ленинградское об-во АГЗ), Ленинград. 1971, с. 128. (Соавторы: В. В. Бобин и И. И. Шапиро).

- Материалы к изучению связей в периферической нервной системе. В кн. Материалы научной, тематической конференции «Морфология нервной системы, посвященной памяти профессора Николая Ивановича Одноралова Воронеж, 1971, с. 201-204. (Соавторы: В. В. Бобин, Н. М. Плужник и др.).

1972

- Атлас анатомии человека. Издание 4, М.; Медицина, т. I, 1972, 458 с.; т. 2, 1973. 468 с.; т. 3, 1974, 399 с.

- Makro-Mikroskopieinder Morphologie. - «ModerneMedizin», 1972, 2, 2, s. 98-107.

- Макро-микроскопия и ее значение в исследовании вегетативной системы. В кн.: Материалы II Белорусской

конференции анатомов, гистологов и эмбриологов. Минск, 1972, с. 159-160.

- Материалы к сравнительной анатомии желез слизистых оболочек органов дыхания. В кн.: Тезисы симпозиумов пленума правления ВНОАГЗ Днепропетровск, 1972, с. 57-59.

1973

- Вопросы иннервации некоторых органов мочеполовой системы человека. В кн.: Материалы к макро-микроскопической анатомии, т. 9, Харьков. 1973, с. 105-110 (соавт.- В. М. Лупырь и С. Ю. Масловский).

- Данные об анастомозах венечных артерий. В кн.: Тезисы докладов научной конференции, посвященной памяти академика АМН СССР профессора Д. А. Жданова (ин-т морфологии человека АМН СССР), М., 1973, с. 164-165 (соавтор Л. И. Ломакина).

- Состояние ряда структур слизистой оболочки полости носа при экспериментальном запылении. В кн.: Морфогенез и среда Днепропетровск-Запорожье, 1973, с. 88-89 (соавтор С. П. Шапиро).

1974

- Морфологическая характеристика ряда структур дыхательного аппарата на макро-микроскопическом и гистохимическом уровне. В кн.: Тезисы VIII Всесоюзного съезда анатомов, гистологов и эмбриологов. Ташкент, Медицина, 1974, с. 339 (соавторы: И. И. Шапиро, С. П. Шапиро и И.М. Щетинский).

- Проблема обратимости метаболических расстройств при травматическом шоке и задачи экспериментальной терапии. В кн.: Тезисы докладов I Всероссийского съезда анестезиологов и реаниматологов Свердловск, 1974, с. 110- 111.

1976

- Atlas de anatomia humana. Editorial «Mir», M\$ i. I. 1976, 453 с. (на іспанській мові).

Автобиография
Синицынкова Рафаила Рафаиловича

Родился 25 августа 1896 г. в д. Бурдяново, Запорожской обл. СССР. в семье сельского. В 1918 году окончил 2-ую Харьковскую гимназию и в этом же году поступил на естественное отделение филологического факультета Харьковского университета. В 1919 г. я перешел на медицинский факультет этого же университета, где на кафедре нормальной анатомии систематически работал в должности ассистента.

В начале 1920 г. я добровольно вступил в Красную Армию и так как я был определен в Харьков в 1918 комиссаром запасной военной бригады, то имел возможность продолжать работу на кафедре и уезд. В 1921 г., после демобилизации, я был переведен на должность ассистента кафедры на той же кафедре, на которой работал в этой должности до 1924 г. В этом году, после окончания Харьковского медицинского университета, я был оставлен при кафедре в должности ассистента, которую занимал до 1931 г. В этом году я был переведен на должность старшего ассистента и заведующего кафедрой анатомии этого же университета, на которой до 1937 г. был самостоятельным курсом. Одновременно с работой в Харьковском медицинском институте, я заведовал кафедрой анатомии во II Харьковском медицинском институте, который за эти годы неоднократно премировался и награжден Красным Знаком института. К этому времени отменяется моя работа в ВУЗ СССР и в Украинском институте экспериментальной медицины в должности старшего научного сотрудника, а с 1938 г. по 1941 г. в качестве заведующего отделом нормальной анатомии в этом институте.

С 1924 г. по ноябрь 1945 г. я состоял ассистентом лаборатории при профессоре В.И. Ченчика.

Все эти годы (1919-1937) я работал под непосредственным руководством академика В.П. Воробьева и, как соавтор и его помощник участвовал в издании Руководства "Анатомия человека" (1932 г.), Ученого анатомии (1935, 1936 г.) и в подготовке издания Атласа анатомии человека (1935-1937 г.г.).

Получил звание академика В.И. Муромцева (1938 г.).
 Я был избран Советом профессоров заведующим
 на его кафедре, где состоял в этой должности
 до последнего времени.

В 1938 г. я защитил диссертацию на
 звание доктора медицинских наук и
 в этом же году мне были присуждены спе-
 циальное звание доктора и звание профессора.

За время заведывания мной кафедрой на
 ней было опубликовано: 10 докторских и 4 кан-
 дидатских диссертаций и более 250 научных
 работ. Кроме того, мною, при участии
 кембриста кафедры, был написан и издан че-
 тырь томный труд А.И. Лавина о развитии геоло-
 гии в 4-х томах, написан академиком
 В.П. Воробьевым, В.И. Муромцевым (1948 г.) сборник, со-
 держащий 35 научных работ кафедры. В 1952-
 1953 г. был написан новый А.И. Лавина о развитии геоло-
 гии в 2-х томах. В 1963 г. вышло в свет второе
 издание переизданное и дополненное издание
 А.И. Лавина о развитии геологической науки в 3-х томах.
 В настоящее время дано в печать третье
 издание этого труда. Второе издание Ав-
 лава переведено на русский язык и издано в
 Праге. Остальные мои работы опубликованы в
 примечательных при этом списке. В 1964 г. вышло
 200-й сборник работ и дан в печать шестой.

С 1927 г. принимал участие в работе III, IV,
 V и VI Всесоюзных съездов анатомов, гистоло-
 гов и эмбриологов; при этом на двух последних
 съездах ораторствовал. Участвовал в работе
 ряда съездов АН СССР и республиканских конфе-
 ренций, был избран зам. председателем ораторского
 I и председателем II Украинских конференций
 ораторов. В 1964 г. участвовал в работе VII Между-
 народного конгресса анатомических и эмбриоло-
 гических наук, на котором был избран членом
 Замкома из руководящей группы кафедры.

В 1936 г. получил почетную грамоту НКЗдрав-
 СССР.

Харьковский медицинский институт

П Р И К А З

ПО МИНИСТЕРСТВУ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ УССР

№ 9042

от "24 июня" 1956г

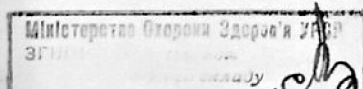
СОДЕРЖАНИЕ: об утверждении в должности заведующего кафедрой нормальной анатомии Харьковского Медицинского института, доктора медицинских наук, профессора СИНЕЛЬНИКОВА Р.Д.

Утвердить в должности заведующего кафедрой нормальной анатомии Харьковского медицинского института, доктора медицинских наук, профессора СИНЕЛЬНИКОВА Рафаил Давидовича, как избранного по конкурсу.

Основание: материалы конкурса Харьковского медицинского института № 04 от 22.V-56г.

37. МИНИСТР ЗДРАВООХРАНЕНИЯ
У С С Р

В.БРАТУСЬ

Приказ по ХМИ № 379 от 1/х.56г.

ЛИЧНЫЙ ЛИСТОК по учёту кадров

1. Фамилия Синелеников
 имя Яковлев, отчество Давыдович
 2. Пол м. 3. Год, число и м-ц рождения 1896 25 / VII
 4. Место рождения г. Бердянск, УССР
село, деревня, город, район, область

5. Национальность еврей 6. Соц. происхождение слесарский
 7. Партийность чл. КПСС партстаж VII - 1945г. партбилет № 05428039
месяц и год вступления к/карточка
 8. Состоите ли членом ВЛКСМ, с какого времени и № билета
 9. Образование высшее

Название учебного заведения и его местонахождение	Факультет или отделение	Год вступления	Год окончания или ухода	Если не окончил, то с какого курса ушел	Какую специальность получил в результате окончания учебного заведения, указать № диплома или удостоверения
<u>г. Харьков, гос. ин-т физ. культуры</u>			<u>1918</u>	<u>окончил</u>	
<u>Харьковский Госуд. ин-т физ. культуры</u>		<u>1918</u>	<u>1919</u>	<u>2 курс</u>	
<u>Бердянск. медич. ин-т</u>	<u>лечебн.</u>	<u>1919</u>	<u>1924</u>	<u>окончил</u>	<u>Анализатор</u>

10. Какими иностранными языками и языками народов СССР владеете немецкий, французский (с словарем), русский, украинский
читаете и переводите со словарем, читаете и можете объясняться, владеете свободно

11. Учёная степень, учёное звание доктор медицинских наук, профессор

12. Какие имеете научные труды и изобретения
1) Прикладной список научных трудов
2) Изобретение - "Органо-молочек"

13. Выполняемая работа с начала трудовой деятельности (включая учёбу в высших и специальных учебных заведениях, военную службу, участие в партизанских отрядах и по совместительству)

При заполнении данного пункта учреждения, организации и предприятия необходимо именовать так, как они называются в свое время, военную службу записывать с указанием должности.

Месяц и год		Должность с указанием учреждения, организации, предприятия, а также министерства (ведомства)	Местонахождение учреждения, организации, предприятия
вступления	ухода		
1918	1920	Секр., преподав. каф. анатомии	Баранков
1920	1921	Брат-мичман, 598 эк. и преподав.	" — "
1921	1924	Преподав. и инструктор каф. анат.	" — "
1924	1929	Ассистент кафедры анатомии	" — "
1929	1931	Ст. ассист., доцент каф. анат.	" — "
1931	1937	Доц. Т. мед. ин-та и зав. каф. Т. ин-та	" — "
1937	1941	Зав. каф. Т. мед. ин-та	" — "
1941	1944	Зав. каф. Т. мед. ин-та	Жаков. Баранков
1944	по н.д.	Зав. каф. мед. ин-та	Баранков

16. Какие имеете правительственные награды когда и чем награждены
- 1944 Орден "Трудовое Красное Знамя"
- 1939 Орден "Знак Почета"
- 1961 Медаль "За трудовые отличия"
- 1945 Медаль "За победу над Германией"
- 1946 Медаль "За трудовую доблесть"
- 1943 Знак "Общественный Трудовой Подвиг"

17. Имеете ли партвзыскания Нет Когда, кем, за что и какое наложено взыскание
да, нет

18. Отношение к воинской обязанности и воинское звание без звания

Состав командный, политический, административный, технический и т. д. род войск

19. Семейное положение в момент заполнения личного листа замуж - 23 года
фронт - 6,3 года перечислить членов семьи с указанием возраста

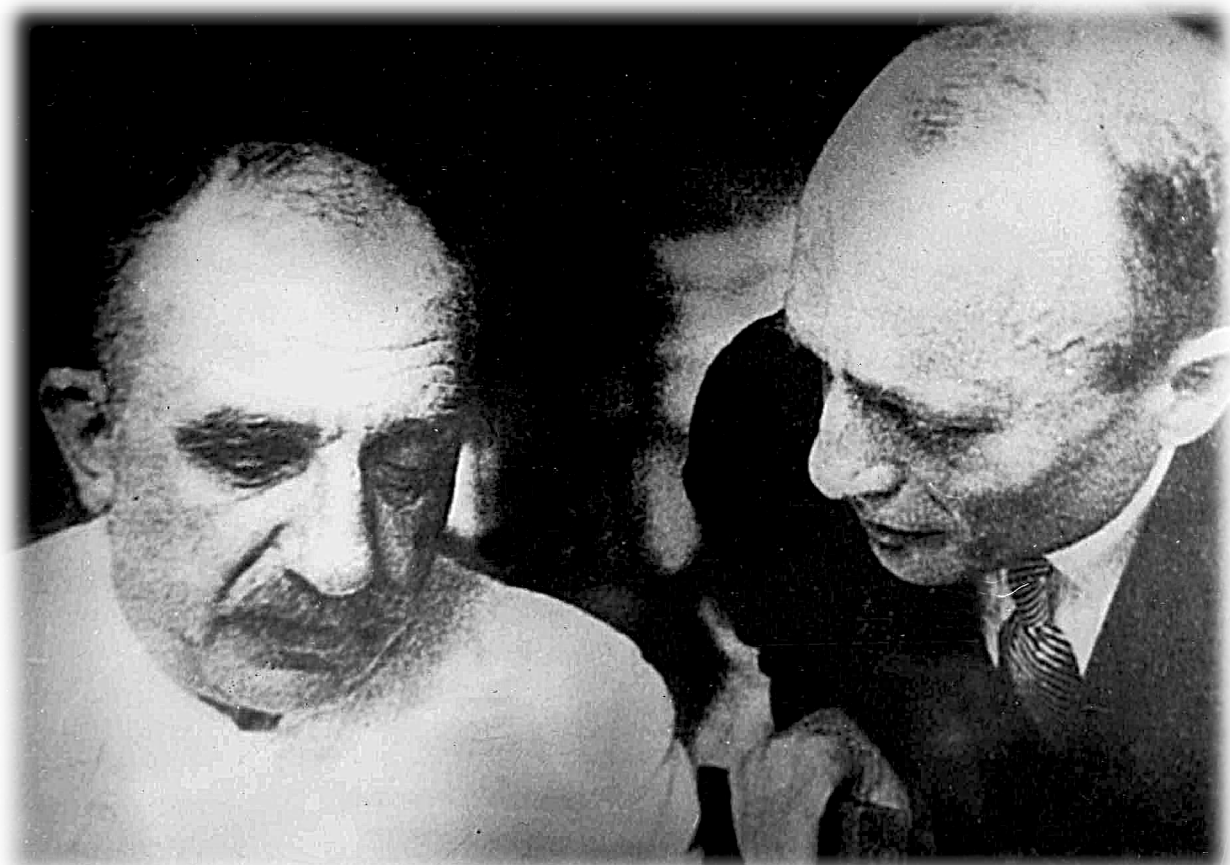
20. Домашний адрес: Парк-2, ул. Красная, д. 16

18, февраль 1966 г.
дата заполнения

Личная подпись Р. Викентьев

(Работник, заполняющий личный листок, обязан о всех последующих изменениях (в образовании, партийности, присвоении ученой степени, учёного звания, наложении и снятии партийного взыскания и т. п.) сообщать по месту работы для внесения этих изменений в его личное дело).

Академік В. П. Воробійов і професор Р.Д. Синельников (1936 р.)

*Академік В. П. Воробійов і професор Р. Д. Синельников (у центрі),
препарувальна зала кафедри нормальної анатомії ХМІ (1935 р.)*

*Академік В. П. Воробйов і професор Р. Д. Синельников (у центрі)
(препарувальна зала кафедри нормальної анатомії ХМІ (1937 р.)*

*Проф. Р. Д. Синельников у складі комісії приймають іспит
з анатомії людини у студента 2 курсу (1947 р.)*

Міжнародна конференція з анатомії (1959 р.)

Р. Д. Синельников з дружиною на міжнародному конгресі антропологічних та етнографічних наук (Москва, 1964 р.)

Українська делегація міжнародного конгресу антропологів (1964 р.)

Р. Д. Синельников і Я. Р. Синельников з групою морфологів України (1964 р.)

Р. Д. Синельников з співробітниками кафедри нормальної анатомії людини ХМІ, після захисту докторської дисертації В. В. Бобіна перший ряд зліва направо: доц. І. І. Шапіро, доц. В. В. Бобін, проф. Р. Д. Синельников, проф. Н. П. Євдакимов (1965 р.)

Проф. Р. Д. Синельников демонструє відвідувачам музею кафедри нормальної анатомії ХМІ макет мозку мавпи (1966 р.)

Проф. Р. Д. Синельников з групою студентів-іноземців 1 курсу вивчають кістки черепа, доц. Б. М. Смолкіна (перша праворуч (1967 р.))

Проф. Р. Д. Синельников з групою студентів 1 курсу препарують м'язи грудей (1968 р.)

*Р. Д. Синельников у робочому кабінеті з доц. І. І. Шапіро
і доц. Б. М. Смолкіної (1969 р.)*

*Професор Р. Д. Синельников і професор В. В. Бобін приймають іспит на
електронному макеті, який створено студентами анатомічного гуртка
кафедри (1970 р.)*

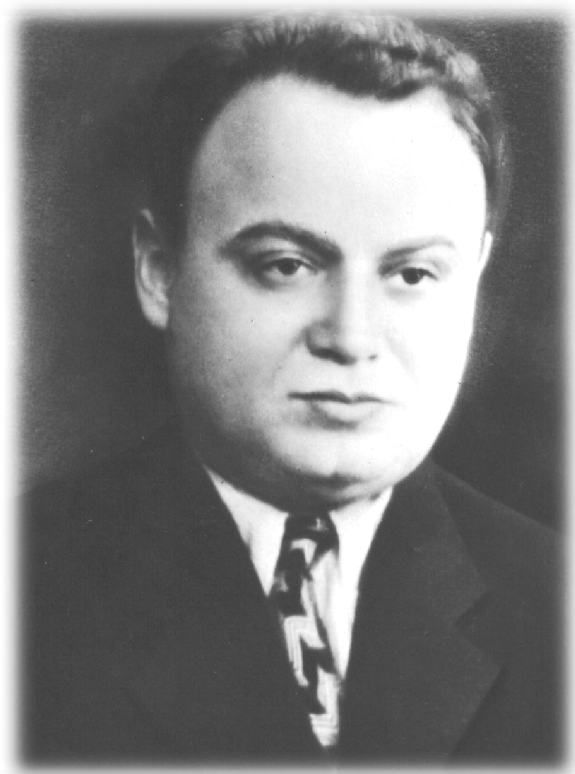

*О. М. Микитюк, Р. Д. Синельников, Ю. Г. Сінаюк і І. В. Кучеров
з співробітниками музею-садиби М. І. Пирогова (1971 р.)*

СИНЕЛЬНИКОВ ЯКІВ РАФАЇЛОВИЧ

*У 2021 році минає 100 років від дня народження українського радянського анатома, педагога, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри анатомії і фізіології людини Харківського державного інституту імені Г. С. Сковороди (1965-1990 рр.)
Якова Рафаїловича Синельникова.*

Яків Рафаїлович Синельников народився 4 травня 1921 р. в м. Харкові, в родині лікарів Розалії Олександрівни та Рафаїла Давидовича Синельникових. У родині Синельникових були не лише лікарі. Тітка Якова Рафаїловича (сестра батька) була актрисою театру і кіно – народна артистка РСФСР Марія Давидівна Синельникова, брат батька - актор і режисер Георгій Давидович Синельников – був актором пересувного театру московського Пролеткульту, потім актором Московського театру естради і мініатюр. Дружина дядька - актриса і режисер театру ляльок імені С. В. Образцова, заслужена артистка РСФСР Єва Єфремівна Синельникова. Але справою свого життя Яків Рафаїлович, як і його батько, обрав анатомію.

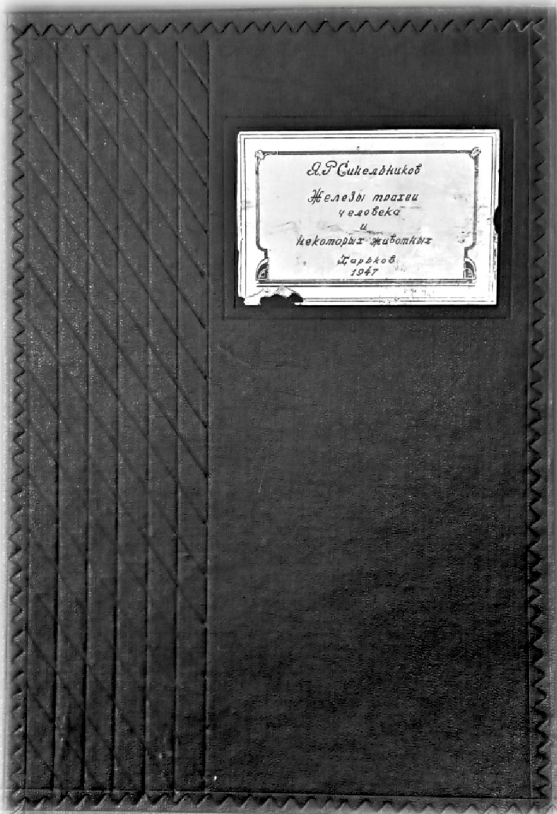
У 1929 році Яків Рафаїлович Синельников вступив до харківської середньої школи № 35, яку закінчив у 1939 році.

Батько Якова Рафаїловича, професор Р. Д. Синельников, видатний український анатом, вчений і педагог, учень та наслідувач академіка В. П. Воробйова, багато зробив для пропаганди і подальшого розвитку макро- та мікроскопічної анатомії, збагатив її досконаліми методами і створив нові розділи. Його наукові праці увійшли в сучасні підручники й посібники з анатомії людини. Справою всього життя Р. Д. Синельникова стало

видання навчально-наукової праці «Атласу анатомії людини». Це найпопулярніша книга серед студентів-медиків та біологів не лише в Україні, а й за її межами. Р. Д. Синельников створив одну з найвизначніших наукових шкіл анатомів у країні. Тому природньо, що його син, Яків Рафаїлович Синельников, почав долучатися до медичної професії ще з дитинства. Після закінчення школи в 1939 році він вступив до медичного інституту і одночасно почав працювати старшим препаратором на кафедрі анатомії.

У липні 1941 р., з початком Великої Вітчизняної війни, сім'я Синельникових переїхала в м. Тюмень, куди був евакуйований Рафаїл Давидович з одним з номерних об'єктів. У Тюмені з грудня 1941 року по січень 1943 Яків Рафаїлович працював прозектором і судово-медичним експертом у патологоанатомічному відділенні Тюменського евакошпиталю, у міській прозектурі і в судово-медичній експертизі. Одночасно, з листопада 1942 року, продовжив навчання в Кубанському медичному інституті, який в цей час був також евакуйований до Тюмені. Тут він закінчив III і IV курси. Водночас працював на посаді лаборанта кафедри анатомії Кубанського медичного інституту.

У листопаді 1943 року Я. Р. Синельников переїхав в м. Чкалов, куди був евакуйований Харківський медичний інститут, щоб відновити навчання на V курсі. Одночасно працював на посаді старшого препаратора кафедри анатомії.

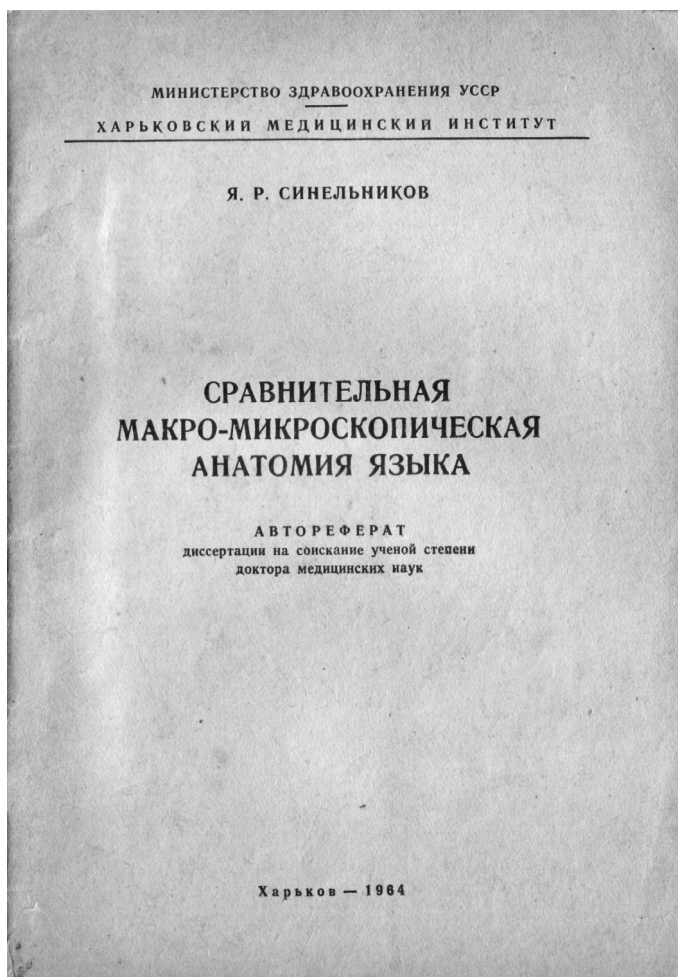
Після закінчення інституту у липні 1944 р. та отримання диплома «з відзнакою» Яків Рафаїлович був затверджений аспірантом кафедри анатомії. Паралельно, працюючи асистентом тієї ж кафедри, проводив практичні заняття зі студентами.

Наукова діяльність Я. Р. Синельникова починалася під керівництвом батька і була присвячена макро-мікроскопічній анатомії. Закінчивши аспірантуру в січні 1948 р., у березні цього ж року Яків Рафаїлович захистив кандидатську дисертацію, яка була присвячена дослідженню слизової оболонки трахеї.

У 1948 р. наказом Міністерства охорони здоров'я УРСР Я. Р. Синельников був затверджений на посаду асистента кафедри анатомії Харківського медичного інституту, де працював до 1950 р. У липні 1950 року, за наказом Мінохорони здоров'я УРСР, Яків Рафаїлович був переведений асистентом на кафедру анатомії Харківського медичного стоматологічного інституту, а в червні 1963 р. був обраний на посаду доцента цієї ж кафедри.

Дисертацію доктора медичних наук по темі «Порівняльна макро-мікроскопічна анатомія нервів язика» він захистив у 1965 році. Подальша наукова робота Якова Рафаїловича була присвячена анатомії слизових оболонок і периферичних нервів, а також порівняльній анатомії людини і людиноподібних мавп.

Упродовж багатьох років Я. Р. Синельников входив до складу комісії Міністерства охорони здоров'я УРСР зі збереження тіла М. І. Пирогова у Вінниці, у складі якої займався регулярною реставрацією та ребальзамацією тіла хірурга.

МИНИСТЕРСТВО
ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО
СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
СССР

**ВЫСШАЯ
АТТЕСТАЦИОННАЯ
КОМИССИЯ**

21. июня 1965 г.
№ 45

Москва, центр, ул. Жданова, д. № 11
При ответе ссылаться на наш № и дату

СПРАВКА

Выдана СИНЕЛЬНИКОВУ Якову Рафаиловичу в том, что решением пленума ВАК 12 июня 1965 года (прот. 21) он утвержден в учёной степени доктора медицинских наук.

Заместитель председателя Комиссии В.Тихомиров
В.Тихомиров

МИНИСТЕРСТВО
ОХОРОНЫ ЗДОРОВЬЯ
УРСР

25 мая 1973 г.
№ 122/25
Киев-21, вул. Кірова, 7

29.05.73
М.Ф.Бойко

ДИРЕКТОРУ ХАРЬКОВСКОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИН-ТА
Доценту М.Ф.БОЙКО

Прошу Вас командировать с 9.УІ по 15.УІ с/г. профессора Я.Р.Синельникова в Винницу, музей-усадьбу Н.И.Пирогова для участия в работе по реабальзамировке тела Н.И.Пирогова.

Оплата командировочных будет произведена Винницким областным отделом здравоохранения.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ МИНИСТРА А.Зелинский ЗЕЛИНСКИЙ А.Н.

Друк. УУБ. Зам. 3383—100 000. 1972 р

З 1952 року Я. Р. Синельников брав безпосередню участь у написанні кількох розділів «Атласу анатомії людини»

Р. Д. Синельникова. Після смерті батька (1981 р.) він продовжив роботу над виданням багатотомного Атласу. Перевидання цієї фундаментальної роботи з інноваційними підходами до вивчення тіла людини здійснено ним у 1989 році за участі викладачів та співробітників кафедри анатомії і фізіології людини ХДПУ ім. Г. С. Сковороди. Великий досвід і ерудиція дозволили йому втілити нові підходи до вивчення організму людини. В атласі відображені вікові особливості розвитку людини, взаємозв'язок частини й цілого, широко подані досягнення вітчизняної морфології. До інновацій атласу були залучені викладачі та співробітники кафедри. На сьогодні Атлас знайшов світове визнання, він став настільною книгою анатомів, лікарів, біологів, його перекладено багатьма європейськими мовами. Атлас перевидається до цього часу.

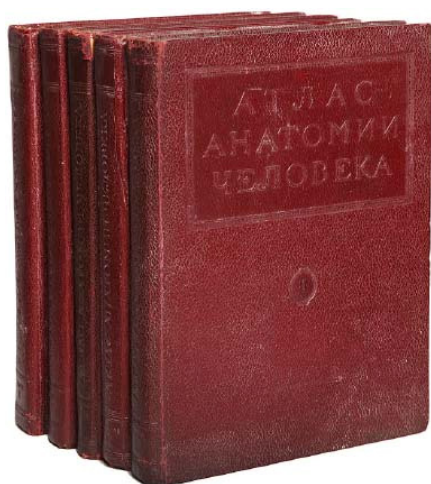
Після смерті Якова Рафаїловича Синельникова перевиданням Атласу зайнявся його син, Олександр Якович Синельников.

З 1965 по 1990 рік Яків Рафаїлович очолює кафедру анатомії і фізіології людини Харківського державного педагогічного інституту ім. Г. С. Сковороди.

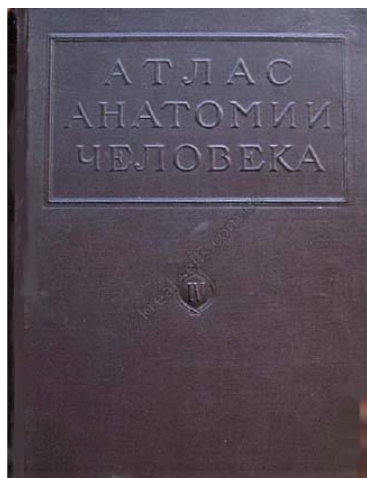
У педагогічному інституті Я. Р. Синельников продовжує наукові дослідження, працює над вдосконаленням методів макрота мікроскопічної анатомії. Він пропонує ряд методів препарування й фарбування елементів нервової системи на макрота мікроскопічному рівнях, методи фарбування залоз слизових оболонок, займається виготовленням анатомічних препаратів. Завдяки використанню оригінальних методик досліджень успішно вивчалися загальні закономірності топографії нервів, особлива увага приділялася внутрішньом'язовим зв'язкам між нервами різних сплетінь.

Саме з появою на кафедрі анатомії і фізіології людини ХНПУ імені Г. С. Сковороди професора Я. Р. Синельникова пов'язане відкриття аспірантури. Поряд із проблемою дитячого та юнацького спорту, яку досліджували на кафедрі в попередні роки, науковці почали вивчати питання впливу факторів зовнішнього середовища на організм людини, а саме: морфо-функціональні зміни в різних органах під час дії на організм магнітного поля,

іонізуючого випромінювання, альтерації і голодування, ефірного наркозу, гіпоксії, фізичних навантажень та гіподинамії, тютюнопаління та алкоголю.

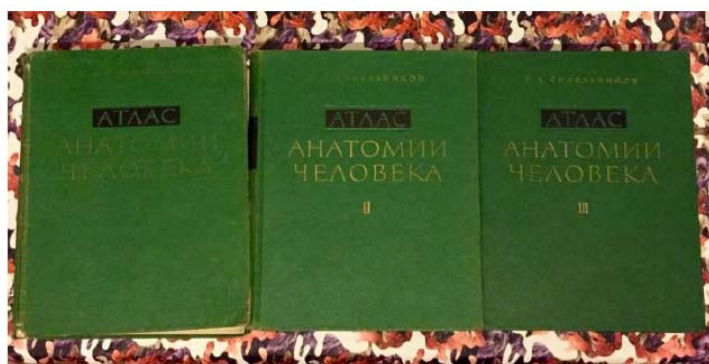
Видання 1938 року

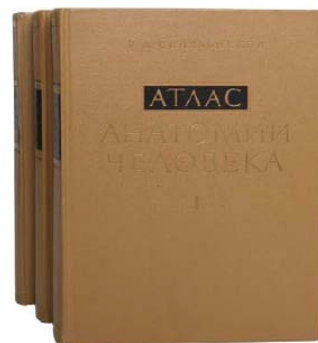
Видання 1948 року

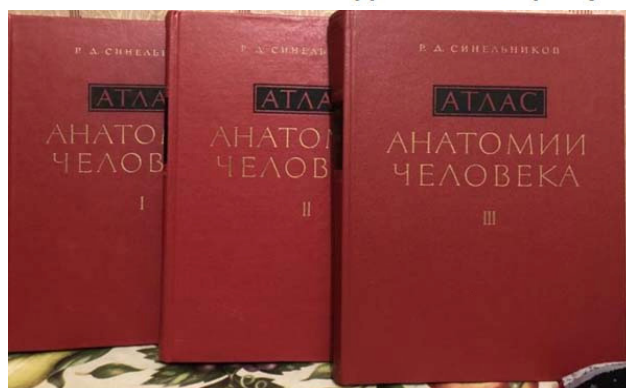
Видання 1958 року

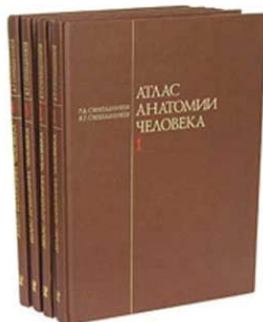
Видання 1963 року

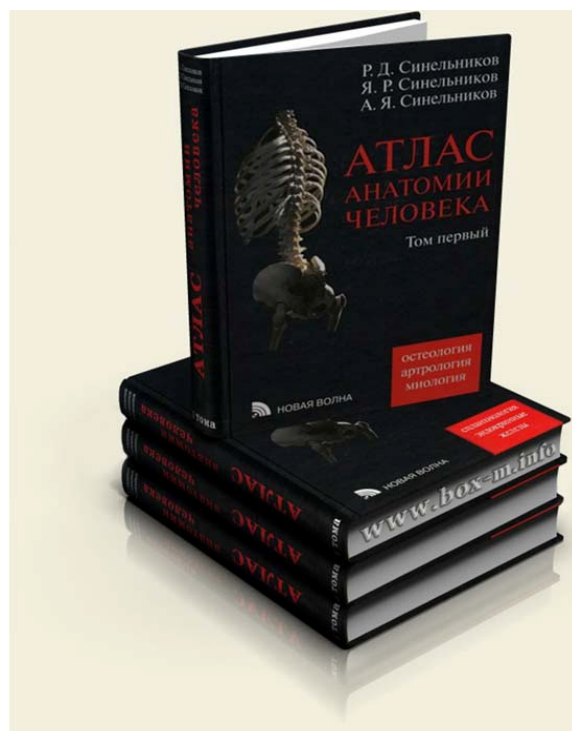
Видання 1967 року

Видання 1973 року

Видання 1996 року

Видання 2016 року

ЛИЧНЫЙ ЛИСТОК

по учету кадров

1. Фамилия Синельников
 имя Яков отчество Рафаилович
 2. Пол муж 3. Год, число и м-ц рождения 4 мая, 1921 г.
 4. Место рождения г. Харьков
 (село, деревня, город, район, область)

5. Национальность еврей 6. Соц. происхождение служащий
 7. Партийность член ВЛКСМ партстаж с мая 1965 партбилет № 7211016
 (м-ц и год вступления) к/карточка
 8. Состоите ли членом ВЛКСМ, с какого времени и № билета _____
 9. Образование высшее

Название учебного заведения и его местонахождение	Факультет или отделение	Год поступ- ления	Год оконча- ния или ухода	Если не окончил, то с какого курса ушел	Какую специальность получил в результате окончания учебного заведения, указать № диплома или удостоверения
<u>35 полн. средн. школа, г. Харьков</u>		<u>1929</u>	<u>1939</u>	<u>окончил</u>	
<u>Харьковский медицинский институт</u>	<u>лежбный</u>	<u>1939</u>	<u>1944</u>	<u>окончил</u>	<u>№ 647316</u>
<u>Всесоюзный Университет марксиз- ма-ленинизма, г. Харьков</u>		<u>1950</u>	<u>1952</u>	<u>окончил</u>	<u>№ 6502</u>

10. Какими иностранными языками и языками народов СССР владеете свободно - русский, украинский; читаю со словарем - немецкий, английский
 (читаете и переводите со словарем, читаете и можете объясняться, владеете свободно)

11. Ученая степень, ученое звание доктор медицинских наук, доцент.

12. Какие имеете научные труды и изобретения
Имею научные труды (список прилагаю)

16. Какие имеете правительственные награды Медаль „За победу над Германией
(когда и чем награждены)
в Великой Отечественной войне

17. Имеете ли партвзыскания нет Когда, кем, за что и какое наложено взыскание нет
(да, нет)

18. Отношение к воинской обязанности и воинское звание старший лейтенант
медицинской службы

Состав _____ Род войск медицинский
(командный, политический, административный, технический и т. д.)

19. Семейное положение в момент заполнения личного листа _____
(перечислить членов семьи с указанием возраста)

Жена - Синельникова Викториз Львовна, 1923 г.

Дочь - Синельникова Марина, 1946 г.

Сын - Синельников Александр, 1955 г.

20. Домашний адрес: г. Харьков, ул. Красина 5, кв. 16.

«15» июня 1965 г.
(дата заполнения)

Личная подпись

Л. Синельников

(Работник, заполняющий личный листок, обязан о всех последующих изменениях (образовании, партийности, присвоении ученой степени, ученого звания, наложении и снятии партийного взыскания и т. п.) сообщать по месту работы для внесения этих изменений в его личное дело)

Автобиография

Я, Сителников Яков Рафаилович, родился 4 мая 1921 г. в г. Харькове, в семье служащего.

В 1929 г. поступил в 35 среднюю школу, которую окончил в 1939 г. В этом же году поступил в I Харьковский Медицинский институт, где учился до ноября 1941 г. С октября 1939 г. по июль 1941 г., будучи студентом, работал старшим препаратором кафедры анатомии того же института.

В июле 1941 г. переехал в г. Тюмень, куда был с одним из номерных объектов эвакуирован мой отец с семьей. Здесь с декабря 1941 г. по январь 1943 г. работал в патологоанатомическом отделении эвакогоспиталей, городской прозекутуре и в судебно-медицинской экспертизе.

С ноября 1942 г. по октябрь 1943 г. учился в Кубанском медицинском институте, эвакуированном в г. Тюмень, где окончил III и IV курсы. В то же время работал в должности лаборанта кафедры анатомии Кубанского медицинского института.

В ноябре 1943 г. переехал в г. Учалов, где учился на V курсе Харьковского медицинского института, одновременно работая в качестве старшего препаратора кафедры анатомии. В июле 1944 г. окончил институт, получил диплом "с отличием" и был утвержден аспирантом кафедры анатомии, проводя практические занятия со студентами (полставки ассистента).

В январе 1948 г. закончил аспирантуру и подал кандидатскую диссертацию, которую защитил в марте 1948 г.

В 1948 г. приказом Минздрава СССР был утвержден в должности ассистента кафедры анатомии Харьковского медицинского института, где работал до июля 1950 г.

В июле 1950 г., согласно приказу Минздрава СССР, переведен ассистентом кафедры анатомии Харьковского медицинского стоматологического института, а в июне 1963 г. избран на должность доцента той же кафедры.

В январе 1965 г. защитил докторскую диссертацию.

Имею 34 научных работы. Принимал участие в работе V и VI Всесоюзных съездов анатомов, гистологов и эмбриологов (1948г., 1958г.), I и II Конференции морфологов Украины (1948г., 1956г.), I Белорусской конференции морфологов (1957г.), Конференции морфологов республик Средней Азии и Казахстана (1960г.), II Конференции морфологов Восточной Сибири (1961г.), VII Международного Конгресса антропологов и этнографов (1964г.) и др.

Членом профсоюза "Медсантруд" являюсь с 1939г., членом Харьковского Медицинского общества с 1948г.

В 1952г. окончил Вегерный Университет марксизма-ленинизма.

В 1945г. был награжден медалью "За победу над Германией в Великой Отечественной войне". В 1943г. к дню 25-летия ВЛКСМ отмечен Почетной грамотой ЦК ВКП/б/ за активную работу в городской комсомольской организации. В 1947г. получил Благодарность нагальника тыла Вооруженных Сил СССР за участие в работе комиссии по реставрации тела Н.И. Тирогова.

В настоящее время имею общественные поручения: 1) член Местного комитета, 2) зам. научного руководителя Студенческого Научного общества, 3) ответственный секретарь по печати научных трудов института.

И. А. [подпись]

З ім'ям професора Я. Р. Синельникова пов'язане становлення та наукова діяльність анатомічної школи в стінах ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Наукова школа Я. Р. Синельникова склалася під безпосереднім впливом досягнень харківської анатомічної школи, яка зіграла важливу роль в становленні і розвитку вітчизняної анатомії, а її анатоми (Душан Федорович Лямбль, Іван Карловича Вагнер, Митрофан Олексійович Попов, Гордей Максимович Йосифов, Олексій Костянтинович Білоусов, Володимир Петрович Воробйов, Рафаїл Давидович Синельников та ін.) прославили вітчизняну і світову науку.

У 1968 році під керівництвом професора Я. Р. Синельникова сформувався основний науковий напрям діяльності кафедри – «Вплив факторів зовнішнього середовища на організм людини у віковому аспекті». Вихованці його наукової школи, співробітники кафедри досліджували морфологічні зміни в усіх основних системах організму – нервовій, серцево-судинній, дихальній, ендокринній, в сенсорних системах, в опорно-руховому апараті.

Ідеї лідера анатомічної школи професора Я. Р. Синельникова плідно розвиваються в науковій діяльності його послідовників. Більшість його учнів обіймають посади завідувачів кафедр у вищих навчальних закладах не тільки Харкова, але й України та країн близького зарубіжжя. Вони мають своїх учнів, а дехто й свої наукові школи. Усі вони з великою повагою і глибокою вдячністю загадують свого вчителя - професора Я. Р. Синельникова.

Вихованцем школи Я. Р. Синельникова є доктор педагогічних наук, професор О. М. Микитюк (завідувач кафедри анатомії і фізіології людини у 1990–2015 роки), який здійснював активну наукову діяльність, є визнаним ученим у галузі біології та педагогіки вищої школи, автором близько 300 наукових праць. О. М. Микитюк очолив на кафедрі напрям досліджень, пов'язаний із вивченням ультраструктурних особливостей клітин при дії низьких температур. Такі дослідження проводились у науковому тандемі з Інститутом проблем кріобіології та кріомедицини НАН України. Їх актуальність зумовлена тим, що практичне використання локального заморожування в кріобіології і медицині значно випереджали теоретичні уявлення про ті явища, що відбуваються на субклітинному рівні при дії низьких температур.

Із 2000 року під керівництвом професора О. М. Микитюка співробітники кафедри працювали над темою «Електронно-мікроскопічне дослідження клітин щитовидної залози і локалізації аденілатциклази після дії екстремальних температурних факторів».

З 2003 року професор О. М. Микитюк очолив дослідження співробітників кафедри з теми «Морфологічне дослідження субклітинних реакцій гепатоцитів щурів на дію низьких температур і кріопротектора ДМСО».

Під керівництвом професора О. М. Микитюка підготовлені 8 докторів та 11 кандидатів наук.

Наукове становлення доктора біологічних наук, професора В. А. Друзя також тісно пов'язане з ім'ям його наукового наставника – професора Я. Р. Синельникова. Наукові інтереси В. А. Друзя пов'язані як із фізіологією спорту, так і з психологією. Розроблені ним та його учнями підходи до застосування оцінки індивідуальної норми розвитку дозволяють забезпечувати донозологічну діагностику, виявляти схильність індивіда до певних факторів довкілля, вирішувати проблеми професійної орієнтації і професійної придатності до різних видів трудової і спортивної діяльності. Під керівництвом професора В. А. Друзя захищено 4 докторські і 17 кандидатських дисертацій.

Продовжувачами наукової школи професора Я. Р. Синельникова є доктор наук із фізичного виховання, професор О. І. Камаєв, який підготував 6 кандидатів наук; доктор біологічних наук, професор Г. Є. Загоруйко, під керівництвом якого захистилося 12 кандидатів наук.

Під керівництвом професора Я. Р. Синельникова на кафедрі анатомії і фізіології людини починав свій науковий шлях і доктор біологічних наук, професор М. Г. Самойлов. У 80-х роках він зі своїми учнями працював над вивченням стимулюючої та регенераційної дії на тканини гелій-неонового лазера. Професор М. Г. Самойлов підготував 7 докторів і 27 кандидатів біологічних та медичних наук.

Професор Я. Р. Синельников заклав наукове підґрунтя і для досліджень у галузі фізіології спорту, що на багато років визначило один із напрямів роботи не тільки кафедри анатомії і фізіології людини, а й спеціальних кафедр на факультеті

фізичного виховання ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Ідеї лідера наукової школи успішно реалізують у своїй дослідницькій діяльності кандидат біологічних наук, доцент Н. М. Санжарова, кандидат біологічних наук, доцент Т. І. Гогіна.

Наукова школа, основи якої заклав доктор медичних наук, професор Яків Рафаїлович Синельников, - розгалужена система, що розвивається в різних напрямках, пов'язаних із вивченням морфології, фізіології та психології людини, впливом на неї навколишнього середовища й охороною та зміцненням її здоров'я. Це є показником наукового пророцтва лідера наукової школи у виборі мети і шляху досліджень, їх актуальності і прагматичної налаштованості на потреби людини.

Під керівництвом професора Синельникова виконано 5 докторських і 35 кандидатських дисертацій. У його особистому творчому доробку понад 500 публікацій із різних питань анатомічної науки: анатомії периферичної нервової системи, макро-мікроскопічної анатомії залоз слизових оболонок, анатомії судинної системи, вікової, порівняльно-анатомічної та функціональної анатомії, експериментальної морфології, імунології, м'язової діяльності.

Професору Я. Р. Синельникову належить ідея створення на кафедрі анатомії і фізіології людини морфологічного (анатомічного) музею. Експонатами майбутнього музею мали стати унікальні препарати, зроблені під час наукових робіт, які проводили співробітники кафедри і студенти наукового гуртка.

Станом на 1977 рік була зібрана певна кількість експонатів і у вересні того ж року музей був відкритий.

Спочатку музей розміщувався у підвальному приміщенні, площа якого була 22 м², виставковий фонд складав близько 100 експонатів. Під керівництвом професора Я. Р. Синельникова в той період проводилась плідна науково-дослідна робота і буквально за декілька років експозиція музею завдяки, переважно натуральним влогим препаратам, збільшилась втричі. Створення і розвиток музею пов'язані з іменами анатомів кафедри – професора Я. Р. Синельникова, доцентів Є. П. Страхової, В. П. Полякова, І. І. Шапіро, С. П. Шапіро, В. І. Без'язичного, аспірантів О. М. Микитюка, В. Х. Фоменко, М. Г. Самойлова та ін.

У 1992 році під керівництвом завідувача кафедри професора О. М. Микитюка була проведена реконструкція музею і він був переміщений на перший поверх навчального корпусу в нове, більш просторе приміщення.

Впродовж наступних років викладачі та співробітники кафедри розширювали музейну колекцію, примножували фонд наочних експонатів. У цьому їм допомагали студенти наукового гуртка кафедри.

Сьогодні анатомічний (морфологічний) музей кафедри анатомії і фізіології людини Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди є навчальним і науково-методичним підрозділом кафедри. Це унікальне зібрання анатомічних препаратів, аналогів якому немає серед українських педагогічних університетів. Експозиційна площа музею становить 98,1 м², він налічує понад 550 експонатів, серед них: 240 вологих (зокрема унікальні колекції ембріонів та плодів), 259 сухих, 7 корозійних препаратів, 60 штучних моделей і муляжів, 44 барельєфа, 23 таблиці (малюнки).

Препарати розміщені в шафах відповідно до систематичного принципу вивчення анатомії людини. Музейна експозиція представлена такими тематичними секторами: «Остеологія», «Міологія», «Синдесмологія», «Спланхнологія», «Ангіологія», «Нейрологія», «Вікова фізіологія», «Аномалії розвитку», «Антропологія».

Різноманіття музейних препаратів допомагає зрозуміти особливості будови організму людини в цілому й окремих його органів як у нормі, так і при патології. Кожен експонат має опис (пояснювальну записку). Це надає можливість відвідувачам музею не тільки побачити орган, але й отримати інформацію щодо його будови.

Музей анатомії має важливе науково-дослідне, методичне, просвітницьке значення. Унікальність колекції музею полягає у тому, що основу її являють препарати, виготовлені особисто видатним анатомом доктором медичних наук, професором Яковом Рафаїловичем Синельниковим, та учнями його школи.

**Навчально-науковий музей анатомії кафедри анатомії
і фізіології людини імені Я. Р Синельникова**

Опорно-руховий апарат

Спланхнологія

Остеологія, синдесмологія і міологія

Шлунково-кишковий тракт

Ангіологія, нервова система і аналізатори

Іннервація язика (препарат Я. Р. Синельникова)

1992 році під керівництвом завідувача кафедри професора О. М. Микитюка була проведена реконструкція музею і він був переміщений на перший поверх навчального корпусу у нове, більш просторе приміщення.

Впродовж наступних років викладачі кафедри розширювали музейну колекцію, примножували фонд наочних експонатів. У цьому їм допомагали студенти наукового гуртка кафедри.

Сьогодні анатомічний (морфологічний) музей кафедри анатомії і фізіології людини Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди є навчальним і науково-методичним підрозділом кафедри. Це унікальне зібрання анатомічних препаратів, аналогів якому немає серед українських педагогічних університетів. Експозиційна площа музею становить 98,1 м², він налічує понад 550 експонатів, серед них: 240 вологих (зокрема унікальні колекції ембріонів та плодів), 259 сухих, 7 корозійних препаратів, 60 штучних моделей і муляжів, 44 барельєфів, 23 таблиці (малюнки).

Препарати розміщені в шафах відповідно до систематичного принципу вивчення анатомії людини. Музейна експозиція представлена такими тематичними секторами: «Остеологія», «Міологія», «Синдесмологія», «Спланхнологія», «Ангіологія», «Нейрологія», «Вікова фізіологія», «Аномалії розвитку», «Антропологія».

Різноманіття музейних препаратів допомагає зрозуміти особливості будови організму людини в цілому й окремих його органів як у нормі, так і при патології. Кожен експонат має опис (пояснювальну записку). Це надає можливість відвідувачам не тільки побачити орган, але й отримати інформацію щодо його будови.

Музей анатомії має важливе науково-дослідне, методичне, просвітницьке значення. Унікальність колекції музею полягає у тому, що основу її являють препарати, виготовлені особисто видатним анатомом, доктором медичних наук, професором Яковом Рафаїловичем Синельниковим та учнями його школи.

Я. Р. Синельников запам'ятався і як прекрасний викладач. Його емоційні, живі та змістовні лекції закладали в майбутніх

педагогах міцні основи біологічних знань, виробляли діалектичний підхід до пояснення процесів формування взаємозв'язку частини й цілого в організмі людини, вони були насичені прикладами з медичної практики і відображали сучасні досягнення радянської та світової анатомічної науки.

Я. Р. Синельников турбувався про наочність лекційного курсу та його технічне оснащення. У фотолабораторії кафедри було виготовлено більш ніж 1000 діапозитивів, які демонструвалися на найновішому для того часу обладнанні. Найкращі анатомічні препарати, виготовлені аспірантами та співробітниками кафедри, професор систематично використовував як демонстраційний матеріал, кожна його лекція була насичена цікавими ілюстраціями.

Яків Рафаїлович Синельников очолював кафедру анатомії і фізіології людини ХНПУ імені Г. С. Сковороди 25 років. Усі ці роки він сприяв створенню дружного та творчого колективу. Взаємини в колективі та атмосферу в ньому з упевненістю можна назвати одним з найважливіших факторів, що впливають на бажання приходити на роботу і працювати, на продуктивність та успішність праці. Яків Рафаїлович створив колектив одностудентів, у якому психологічна безпека, принципи взаємоповаги, дружелюбності і шанобливого ставлення до кожного були в пріоритеті. Відчуття комфорту, захищеності та поваги відчували всі співробітники. Керівник кафедри знав і завжди підкреслював: його головне надбання і ресурс – це його співробітники. Відповідальність і комунікабельність, об'єктивна справедливість і наполегливість, рішучість і енергійність – риси Синельникова-керівника. Він був лояльним до колективу, але водночас міг проявити твердість, коли це було необхідно. Яків Рафаїлович завжди зберігав позитивний настрій, робив свою роботу з гумором і дарував позитив своїм колегам. Наявність досвіду і знань, вміння регулярно і з задоволенням говорити спасибі – з таким керівником було бажання працювати, адже він умів надихати. На святкуванні 75-річчя кафедри доцент О. В. Гогін (аспірант кафедри 1973–1976 рр.), згадуючи кафедру, говорив: «Єдиний колектив викладачів, аспірантів і допоміжного персоналу, об'єднаний для вирішення найскладніших навчальних і наукових

задач, міг так плідно працювати тільки за умов створення на кафедрі атмосфери взаєморозуміння, доброзичливості і поваги один до одного, завдячуючи найголовнішому внеску Я. Р. Синельникова». Професор С. І. Дорошенко, проректор з навчальної роботи ХДПУ ім. Г. С. Сковороди (1967–1975 рр.), згадуючи про Я. Р. Синельникова, говорив: «Цементуючим центром згуртованого колективу працюючих однодумців був завідувач кафедри – умілий керівник і організатор, авторитетний викладач і знаний вчений. Неодноразово був на його лекціях, тому не з чужих слів можу сказати: він був блискучий лектор!».

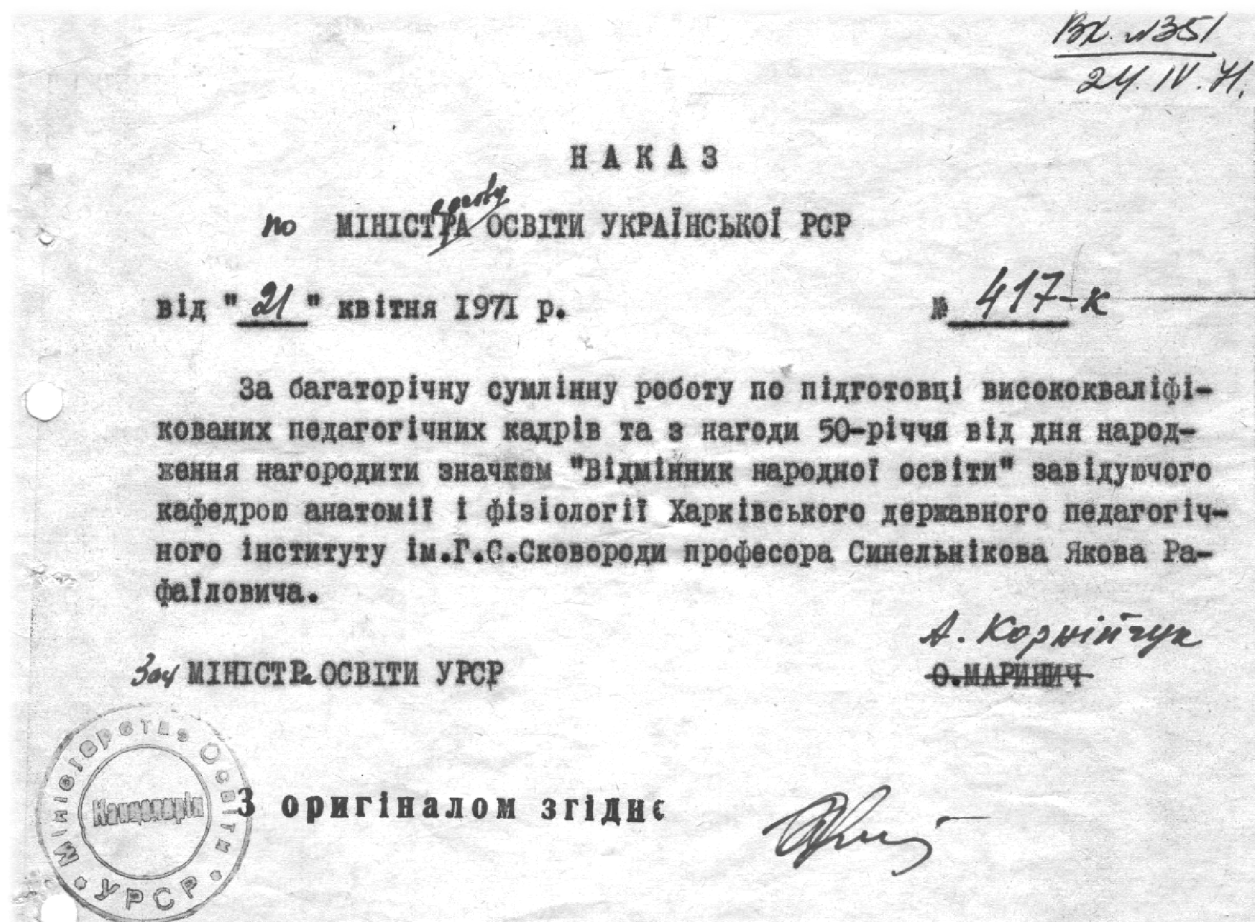
«Найхарактерніша риса керівника професора Синельникова - наукова компетентність і відповідальне, більше – любовне ставлення до своїх обов'язків. Друга риса – повага до колег та студентів. Як людина, Яків Рафаїлович доброзичливий і веселий. Любив жарт і завжди мав в запасі дотепний анекдот. А ще інтелігентний, широко освічений. Показове коло його друзів – медики, артисти, письменники, спортсмени», – так згадував про Я. Р. Синельникова професор М. Ф. Гетманець, ректор ХДПУ ім. Г. С. Сковороди з 1966 по 1970 рр. Так, дійсно, завдяки освіченості, щирості та доброзичливості, гарному почуттю гумору у Я. Р. Синельникова була велика кількість друзів. Із спогадів І. Ф. Турка (директор бібліотеки ХДПУ ім. Г. С. Сковороди з 1963 по 2018 рр.). «Запам'ятався один випадок, коли святкували 60-річчя від дня народження Якова Рафаїловича і від друзів оголосили виступ директора бібліотеки Турка І. Ф., то реакція керівництва інституту була така: «А ми що, хіба не друзі?». Мене приємно вразила кількість друзів на цьому ювілеї та щирість привітань».

Діяльність Я. Р. Синельникова не обмежувалася роботою в педагогічному інституті. Він активно займався громадською діяльністю: був членом науково-методичної ради Республіканського комітету з фізичної культури та спорту, членом президії обласного Товариства анатомів, гістологів та ембріологів, членом науково-методичної ради з питань медицини і спорту обласного товариства «Знання», членом комісії МОЗ УРСР по збереженню тіла М. І. Пирогова, членом бюро Республіканської секції

антропологів товариства АГЕ і членом редакційної колегії республіканського збірника наукових праць «Теорія і методика фізичної культури та спорту».

Уряд високо оцінив заслуги Я. Р. Синельникова. Він був нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора і «Знак Пошани», медалями «50 років КПРС» та «За Перемогу над Німеччиною» та нагрудним знаком «Відмінник народної освіти».

Надзвичайну працелюбність, творчий ентузіазм, глибину наукового пошуку, відповідальність за достовірність отриманих результатів, життєрадісність професор Я. Р. Синельников намагався передати своїм численним учням.

Помер Яків Рафаїлович Синельников 4 листопада 1994 року у віці 73 років у Сполучених Штатах Америки.

За ініціативи його учня проф. О. М. Микитюка та за підтримки колективу кафедри наказом ректора від 02.03.2015 р. за рішенням Вченої ради від 27.02.2015 р. кафедри анатомії і фізіології людини присвоєно ім'я професора Якова Рафаїловича Синельникова.

Основні наукові праці професора Я. Р. Синельникова.

Роботи розподіляються за тематикою наступним чином:

- анатомія периферичної нервової системи
- макро-мікроскопічна анатомія залоз слизових оболонок
- анатомія судинної системи
- м'язова діяльність
- вікова, порівняльно-анатомічна та функціональна морфологія
- експериментальна морфологія, імунологія
- навчальні посібники, методичні роботи і роботи з історії анатомії

1947

-Синельников Я. Р. Макро-микроскопическое исследование желез трахей под действием паров формалина. Материалы науч. сессии. Харьков, мед. института, 1947. – С. 82-84

-Синельников Я. Р. Железы трахей человека и некоторых животных. Кандидат. диссер., 1956

-Синельников Я. Р., Ковбаса Е.И. Внутривольные нервные клетки в верхнечелюстном и нижнечелюстном нервах. Сб. работ «Проблемы стоматологии». Госмедиздат, УССР, т. 3, 1956. – С. 261-267

1958

-Синельников Я. Р. Нервы мышц плечевого пояса. Архив анатомии, гистологии, эмбриологии. № 4, 1958. – С. 73-75

-Синельников Я. Р. Изменение нитевидных сосочков под влиянием пищевого рациона. Сб. науч. работ ХГМСИ, т. V, 1958, с. 189-193

-Синельников Я. Р. Материалы к сравнительной анатомии хрящей трахеи. Труды II Укр. конф. Морфологов, 1958, с. 502-509

1960

-Синельников Я. Р. Материалы к кровоснабжению языка человека и некоторых животных. Сб. науч. работ ХГМСИ, т. У1, 1960. – С. 107-111

1961

- Синельников Я. Р. Материалы к морфологии нервов языка. Труды VI Всесоюзного съезда анатомов, гистологов, эмбриол., Харьков, 1961. – С. 224-327

1964

- Синельников Я. Р. Форма языка и рельеф его слизистой оболочки у позвоночных. Сб. работ «Материалы к макро-микроскопической анатомии», т. II, 1964, с. 383-402

- Синельников Я. Р. Сравнительная макро-микроскопическая анатомия языка. Докторская диссертация /Автореферат/, 1964, с. 1-55

1965

- Синельников Я. Р. Материалы к анатомии нервов языка обезьян. Труды науч. конф. посв. Памяти проф. Г.М. Иосифова. Воронеж, 1965. – С. 384-387

- Синельников Я. Р. Материалы к анатомии язычного нерва человека и некоторых животных. Сб. работ «Материалы к макро-микроскопической анатомии», т. III, 1965. – С. 57-68

- Синельников Я. Р. Материалы к анатомии языкоглоточного нерва человека. Материалы итоговой научной сессии ХГМСИ, 1965. – С. 142-144

- Синельников Я. Р. Материалы к сравнительной макро-микроскопической анатомии желез языка позвоночных животных. Сб. работ «Материалы к макро-микроскопической анатомии», т. III, 1965. -С. 256-265

1966

- Синельников Я. Р. К вопросу о внутриствольных клетках некоторых черепномозговых нервов позвоночных животных. Материалы научной конференции ХГМСИ. – Харьков, 1966

- Синельников Я. Р. К вопросу о зависимости от внешней среды формы и рельефа слизистой оболочки языка позвоночных. Тезисы докладов 7 Всесоюзного съезда анатомов, гистологов, эмбриологов. – Москва, 1966. – С. 130-139.

- Тезисы VII Всесоюзного съезда анатомов, гистологов и эмбриологов. Тбилиси, 1966.

- Медицинские Диссертации: <http://medical-diss.com/veterinariya/morfologiya-krovenosnyh-sosudov-i-nervnyh-struktur-organov-bryushnoy-polosti-pushnyh-zverey-kletochnogo-soderzhaniya#ixzz6fdrW646w>

- Синельников Я. Р. Материалы к анатомии лимфатической системы языка позвоночных. Материалы о морфологической функции лимфатических систем. – 1966

- Синельников Я. Р. Материалы к сравнительной анатомии мышц языка позвоночных. Тезисы научной конференции. – Харьков: ХГМС, 1966

- Синельников Я. Р. Об экстрорецепторах язычного и языкоглоточного нервов позвоночных. Тезисы докладов научной конференции. Ростов. пед. ин-т. – Ростов-на Дону, 1966

1967

- Синельников Я. Р. К вопросу о морфологических изменениях пограничного ствола и блуждающего нерва крыс при экспериментальной гипоксии. Материалы научной конференции Карагандинского медицинского института. – Караганда, 1967

- Синельников Я. Р. Материалы к макроскопической анатомии подъязычного нерва человека. Материалы научных заседаний ХНМО. – Харьков, 1967

- Синельников Я. Р. Сравнительно-морфологическое исследование рельефа слизистой оболочки языка человека и обезьян. Труды VI Международного Конгресса антропологических и этнографических наук, т. 2, изд. «Наука», 1967, с. 543-548

- Синельников Я. Р. Материалы к морфо-экспериментальной характеристике источников иннервации языка. Сб. работ «Материалы о макро-микроскопической анатомии». Т.4, 1967, с. 48-53

1968

- Синельников Я. Р. Материалы к макро-микроскопической анатомии желез желчных протоков человека и некоторых

животных. Материалы к макро-микроскопической анатомии: сб. ст. / ред. кол.: Р. Д. Синельников (отв. ред.) [и др.]. – Харьков, 1968. – Т. 5. – С. 322.

-Синельников Я. Р. Материалы к макро-микроскопической анатомии желез желчных протоков человека и некоторых животных. Тр. Харьк. мед. ин-та. – Харьков, 1968. – Вып.80. – С. 322–328.

-Синельников Я. Р. Материалы к морфо-экспериментальной характеристике источников иннервации языка. Материалы к макро-микроскопической анатомии: сб. ст. / ред. кол.: Р. Д. Синельников (отв. ред.) [и др.]. – Харьков, 1968. – Т. 4. – С.

-Синельников Я. Р. Материалы к онтогенезу желез трахеи человека. Материалы научной конференции кафедры анатомии Харьковского мединститута. – Харьков, 1968

-Синельников Я. Р. Морфологические и физико-химические изменения в тканях при экспериментальной гипоксии. Физиология и биохимия функциональных систем организма. – Киев, 1968. – Ч. 2. – С. 108–110.

1969

-Синельников Я. Р., Страхова Е.П. Вікові особливості архітекτονіки IX і XII пар черепно-мозкових нервів. Матеріали ювілейної наукової сесії, присвяченої 50-річчю інституту. – Харків : Вид. Харківського ун-ту, 1969. – С. 2.

-Синельников Я. Р. Возрастные особенности рельефа слизистой оболочки языка. Материалы конференции Центрального института возрастной морфологии и физиологии Академии Педагогических наук СССР. – Москва, 1969. – С. 469.

-Синельников Я. Р. До питання про морфологічні зміни у кровоносних судинах, периферичних нервах (соматичних і вегетативних) при гіпоксії у тренуваних і нетренуваних щурів. Матеріали ювілейної наукової сесії, присвяченої 50-річчю інституту. – Харків: Вид. Харківського ун-ту, 1969. – С. 1.

- Синельников Я. Р. Изменение желез трахеи под влиянием различных раздражителей / Я. Р. Синельников. Материалы к макро-микроскопической анатомии. – 1969. – Т. 5. – С. 293.

- Синельников Я. Р. Изменение слизистых оболочек трахеи под влиянием различных раздражителей. Материалы к макро-микроскопической анатомии. – 1969. – Т. 5. – С. 299-306.

- Синельников Я. Р. Морфологическое исследование некоторых черепно-мозговых нервов. Сборник научных трудов Харьковского медицинского института. – Харьков, 1969

- Синельников Я. Р. О внутриствольной асимметрии некоторых черепно-мозговых нервов. Некоторые вопросы морфологии человека и животных. – Воронеж, 1969. – С. 37.

- Синельников Я. Р. Материалы к макро- и микроскопической анатомии желез желчных протоков человека и некоторых животных. Сб. работ «Материалы к макро-микроскопической анатомии», т. V, 1969. – С. 322-329

1970

- Синельников Я. Р. Макро-микроскопические особенности нервов и сосудов языка человека. Труды 1-ой Республ. науч. тематич. конф. по стомат. анатомии. Москва, 1970

- Синельников Я. Р. К вопросу о морфологических и паранекротических изменениях в различных тканях при гипоксии у тренированных и нетренированных крыс. Сб. работ «Вопросы экспериментальной морфологии». Киев, изд. «Здоровье», 1970. – С. 156-158

- Синельников Я. Р. Влияние различных экзогенных раздражителей на слизистую оболочку и железы языка. Сб. работ «Вопросы экспериментальной морфологии». Киев, Днепропетровск, изд. «Здоровье», 1970. – С. 153-156

1971

- Синельников Я. Р., Страхова Е. П. Материалы к архитектонике языкоглоточного нерва некоторых позвоночных. Материалы к макро-микроскопической анатомии: сб. ст. ред. кол.:

Р. Д. Синельников (отв. ред.) [и др.]. – Киев: Здоровье или Харьков: ХМИ, 1971. – Т. 6.

-Синельников Я. Р. К вопросу о морфологических и паранекротических изменениях в разных тканях при гипоксии у тренированных и нетренированных крыс. Вопросы экспериментальной морфологии. – Киев, 1971

-Синельников Я. Р. К вопросу о связи характера некоторых черепномозговых нервов с составом волокон позвоночных. Морфология нервной системы. – Воронеж, 1971

-Синельников Я. Р. Материалы к макро- и микроскопической анатомии желез трахеи некоторых лабораторных животных. Сб. работ «Материалы к макро- микроскопической анатомии», т. У1, 1971. – С. 280-291

-Синельников Я. Р. Материалы к макро- и микроскопической анатомии желез трахеи некоторых сельскохозяйственных животных. Сб. работ «Материалы к макро- микроскопической анатомии», т. V11, 1971. – С. 222-231

1972

-Синельников Я. Р. Вплив штучної аероіонізації негативної полярності на хід відновного періоду в спортсменів. Теорія і практика фізичного виховання та спорту: республіканський міжвідомчий збірник за ред. Г.В. Рощупкіна. – Київ : Здоров'я, 1972. – С. 81-85.

-Синельников Я. Р., Алексеев В. В., Без'язичний Г. В. Фактори, що визначають якісні особливості рухового апарата. Теорія і практика фізичного виховання та спорту: республ. міжвідомчий зб. ред. кол. Г. В. Рощупкін та ін. – Київ, 1972. – Вип. 3. – С. 69-71.

-Синельников Я. Р., Страхова Е. П., Поляков В. П., Безъязычный В. И., Фоменко В. Х., Самойлов И. Г., Шапиро С. П., Друзь В. А. Особенности иннервации мышц конечностей в зависимости от их структуры и функции. Сб. работ «Материалы к макро-микроскопической анатомии», т. VIII, 1972. С. 68-72.

-Синельников Я. Р., Страхова Е. П. Материалы к макро-микроскопической анатомии языкоглоточного нерва некоторых

позвоночных животных. Сб. работ «Материалы к макро-микроскопической анатомии», т. VIII, 1972. – С. 26-30

1973

- Синельников Я. Р., Страхова Е. П. Материалы к макро-микроскопической анатомии языкоглоточного нерва человека. Сб. работ «Общие закономерности морфогенеза и регенерации», вып. 4, Киев, 1973. – С. 23-28

- Синельников Я. Р. Страхова Е. П. Материалы к макро-микроскопической анатомии подъязычного нерва некоторых позвоночных животных. Сб. работ «Материалы к макро-микроскопической анатомии», т. IX, 1973. – С. 35-38

- Синельников Я. Р., Друзь В. А., Безъязычный В. И., Кучеров И. В., Поляков В. П., Страхова Е. П., Фоменко В. Х. Сб. работ «Теория и практика физической культуры и спорта», Киев, 1973, т. IV на укр. языке, с. 51-55

- Синельников Я. Р., Алексеев В. В., Рощупкин Г. В., Ведяев П. Ф. Влияние искусственной аэроионизации отрицательной полярности на уровень чувствительности кинестетического и слухового анализаторов у спортсменов в состоянии покоя и после физической нагрузки. Сб. работ «Теория и практика физической культуры», Киев, т. IV (укр.), с. 63-67

- Синельников Я. Р., Алексеев В. В., Друзь В. А., Кучеров И. В., Безъязычный В. И., Поляков В. П., Страхова Е. П., Синаюк Ю. Г., Фоменко В. Х., Шапиро С. П. К вопросу о влиянии физической нагрузки на морфологич. состояние некоторых периферических нервов Сб. работ «Материалы к макро-микроскопической анатомии», т. IX, 1973, с. 69-73

1974

- Синельников Я. Р., Панков Е. Я., Сак Е. Н., Сагалянов С. И., Цыбизов Г. Г., Санжарова Н. Н., Помогайбо Г. Г., Швыдкий Е. Я., Рогозянский Б. В. Возрастные особенности структурных компонентов длинных трубчатых костей и их реакция на динамическую нагрузку. Сб. работ «Теория и методика физического воспитания и спорта», вып. 6, Киев, 1974

1975

- Синельников Я. Р., Микитюк А. Н., Поляков В. П., Самойлов Н. Г. Сравнительно-анатомические особенности внутримышечного распределения ветвей плечевого сплетения. Сб. работ «Матер. к макро-микроскопической анатомии», т. X, 1975. – С. 29-32

- Синельников Я. Р., Кучеров И. В., Камаев О. И., Поляков В. П., Микитюк А. Н. Влияние гипоксии на периферические нервы нетренированных и тренированных животных разного возраста. Сб. работ ин-та геронтологии и гериатрии АМН СССР, Киев, 1975, «Дыхание, газообмен и гипоксич. Состояние в пожил. и старч. возрасте», с. 154-158

- Синельников Я. Р., Панков Е. Я., Сагалянов С. И., Цыбизов Г. Г., Швыдкий Е. И. Динамическая нагрузка и ее стимулирующее влияние на рост и развитие опорно-двигательного аппарата (укр.). Сб. трудов «Теория и методика физического воспитания и спорта», 1975, вып. V, с. 63-65

- Синельников Я. Р., Без'язичний В. Г., Кучеров І. В., Микитюк О. М., Поляков В. П., Страхова Є. П., Фоменко В. Х. Вплив фізичного навантаження на процеси мієлінізації периферичних нервів у різні вікові періоди. Сб. трудов «Теория и практика физического воспитания и спорта», Киев, 1975, вып. V, с. 85-87

1976

- Синельников Я. Р., Безъязычный В. И., Страхова Е. П. и др. Влияние динамической нагрузки разной интенсивности и продолжительности на периферические нервы в возрастном аспекте. Спорт, физическое развитие и генетика: Всесоюзный симпозиум. – Москва, 1976. – С. 178. Винница-Одесса, 1976

- Синельников Я. Р., Камаев О. И., Поляков В. П. Влияние гипоксии на периферические нервы нетренированных и тренированных животных разного возраста. Дыхание, газообмен и гипоксические состояния в пожилом и старческом возрасте: сборник. – Киев, 1976. – С. 83.

-Синельников Я. Р., Крамских В. Н., Кучеров И. В., Микитюк А. Н., Рябошапка Т. И. Страхова Е. П. Морфологическое состояние нервов и сосудов скелетной мускулатуры и капсул суставов под влиянием физической нагрузки. Сб. работ «Материалы к макро-микроскопической анатомии», т. IX, 1976, с. 45-48

1977

-Синельников Я. Р., Сак Н. Н., Буракова, Крамских В. Н., Кучеров И. В., Рябошапка Т. И. Морфологическая характеристика внутриорганного сосудистого русла скелетных мышц в условиях гипердинамии. Сб. Республ. Укр. общества анатомов, гистологов, эмбриологов «Морфология», Киев, 1977, № 6, с. 43-47

1978

-Синельников Я. Р., Герасимов В. В., Максимов В. П. Методика гимнастической релаксации как средство нормализации сосудистого тонуса у спортсменов. Сб. «Спортивная медицина и управление тренировочным процессом» (тезисы XIX Всесоюзн. конф.), Москва, 1978, с. 127-128

-Синельников Я. Р., Безъязычный В. И., Крамских В. Н., Микитюк А. П., Поляков В. П., Рябошапка Т. И., Страхова Е. П., Терещенко, Фоменко В. Х. Морфологическое состояние некоторых периферических нервов и скелетных мышц при гиподинамии у экспериментальных животных в возрастном аспекте. Сб. работ «Материалы к макро-микроскопической анатомии», т. XII, 1978, с. 50-53

-Синельников Я. Р. Возрастные особенности черепных нервов. «Атлас анатомии человека», т. III, Москва, изд. «Медицина», 1978

1979

-Синельников Я. Р., Комаров В. А., Самойлов Н. Г. Работа кафедры анатомии и физиологии по совершенствованию подготовки учителя школы. Улучшение качества подготовки педагогических кадров и повышение уровня идейно-политического воспитания молодежи в свете решений 25 съезда КПСС. – Харьков, 1979

1980

-Синельников Я. Р., Самойлов Н. Г., Микитюк А. Н. Функциональная морфология нервно-мышечного аппарата грудных конечностей приматов. Вестник зоологии. – 1980. – № 2

-Синельников Я. Р., Безъязычный В. И., Крамских В. Н., Микитюк А. П., Поляков В. П., Страхова Е. П., Рябошапка Т. И. Влияние гипер- и гипокинезии на морфологию некоторых соматических нервов и скелетных мышц белых крыс в возрастном аспекте. Сб. республ. Укр. Общества анатомов, гистологов и эмбриологов «Морфология», Киев, 1980, вып. 7, стр. 39-43

1981

-Синельников Я. Р., Безъязычный В. И., Страхова Е. П., Микитюк А. Н. Информационный анализ организации периферических нервов под влиянием физической загрузки. Материалы к макро-микроскопической анатомии: сборник. – Харьков, 1981. – Т. 13.

-Синельников, Я. Р., Пирогов Н. И. – почетный член Харьковского университета. Клиническая физкультура. – 1981. – № 11. – С.

1983

-Синельников Я. Р., Безъязычный В. И., Сак В. И. и др. Информационный анализ миелоархитектоники язычного нерва в возрастном аспекте. Макро-микроскопическая анатомия нервной системы: сборник. – Харьков, 1983. – Т. 4.

-Синельников Я. Р., Алексеев В. В., Беспалов Ю. и др. Сорбционная детоксикация в комплексе безмедикаментозных способов стимуляции организма. Немедикаментозные методы лечения в клинической медицине. – Харьков, 1983

1984

-Синельников Я. Р., Самойлов Н. Г., Слюсарев В. Ф., Алексеев В. В. Морфологические особенности некоторых эндокринных желез, связанных с мышечной деятельностью. Фізичне виховання дітей і молоді : сборник. – Киев: Здоров'я, 1984. – Вып. 10.

- Синельников Я. Р., Самойлов Н. Г., Слюсарев В. Ф. и др. Морфологические особенности некоторых эндокринных желез, связанные с мышечной деятельностью. Функциональная морфология. – Новосибирск, 1984.

1985

- Синельников Я. Р., Загоруйко Ю.В. Состояние миокарда крыс при кранно-церебральной гипотермии. Научно-технический прогресс и фундаментальные проблемы биологии и медицины. – Харьков, 1985

- Синельников Я. Р. Сравнительно-анатомический и информационный анализ нервов языка позвоночных. Вестник зоологии. – 1985. – № 6.

Патенты

1985

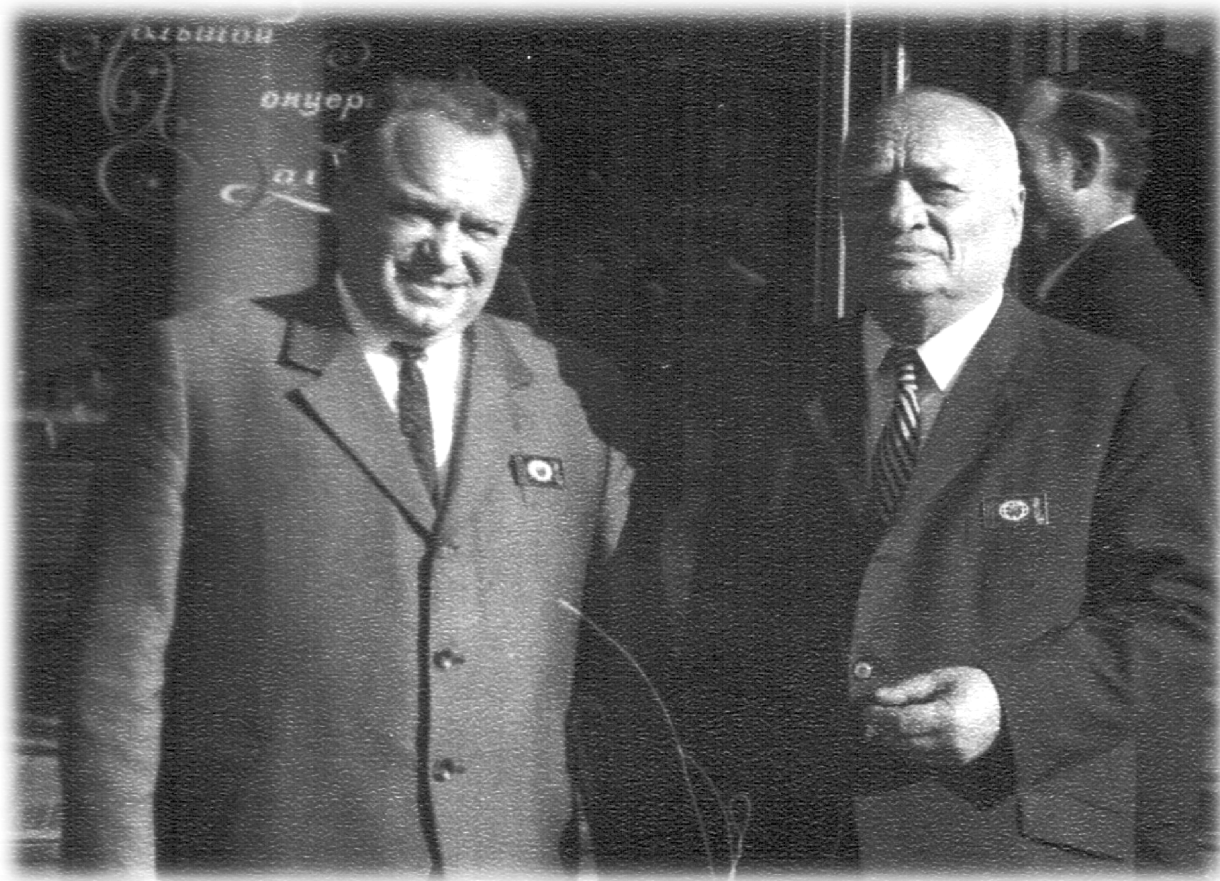
- Синельников Я. Р., Самойлов Н. Г., Микитюк А. Н. и др. Принципы организации нервно-мышечного аппарата в онтогенезе. Депонировано во ВНТИЦ № 398-19 от 25.02.1985. – Москва, 1985

- Синельников Я. Р., Страхова Е. П. Морфо-функциональное состояние опорно-двигательного аппарата, его иннервация, кровоснабжение при гипо- и гиперкинезии в возрастном аспекте. Отчет о научно исследовательской работе. Депонировано во ВНТИЦ. – Москва, 1985

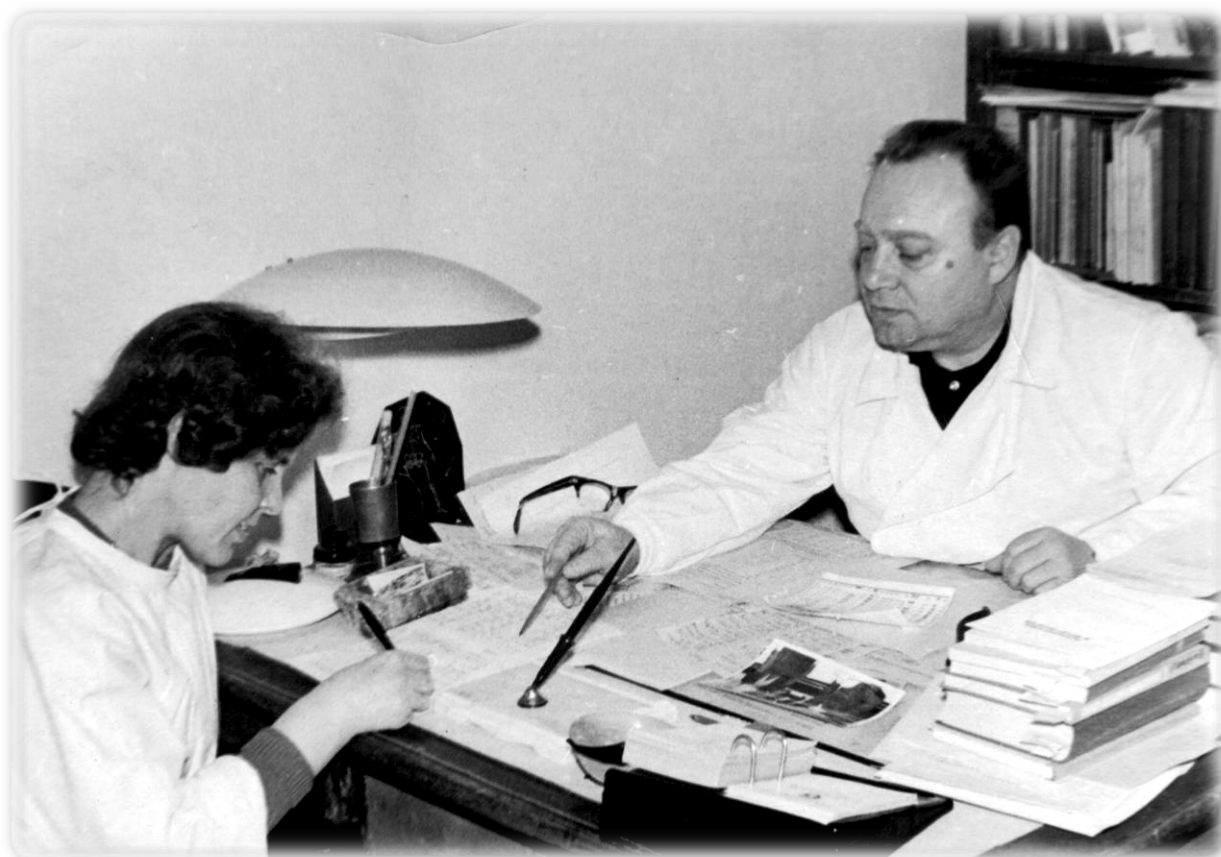
- Рук. НИР Синельников Я. Р. Экспериментальные исследования физических методов стимуляции организма: Отчет о НИР (закл.) (Тема 10-80 (по НИР N100-81)). – Харків: Издательство ХГУ, 1985. – 55 с. – На рус. яз.

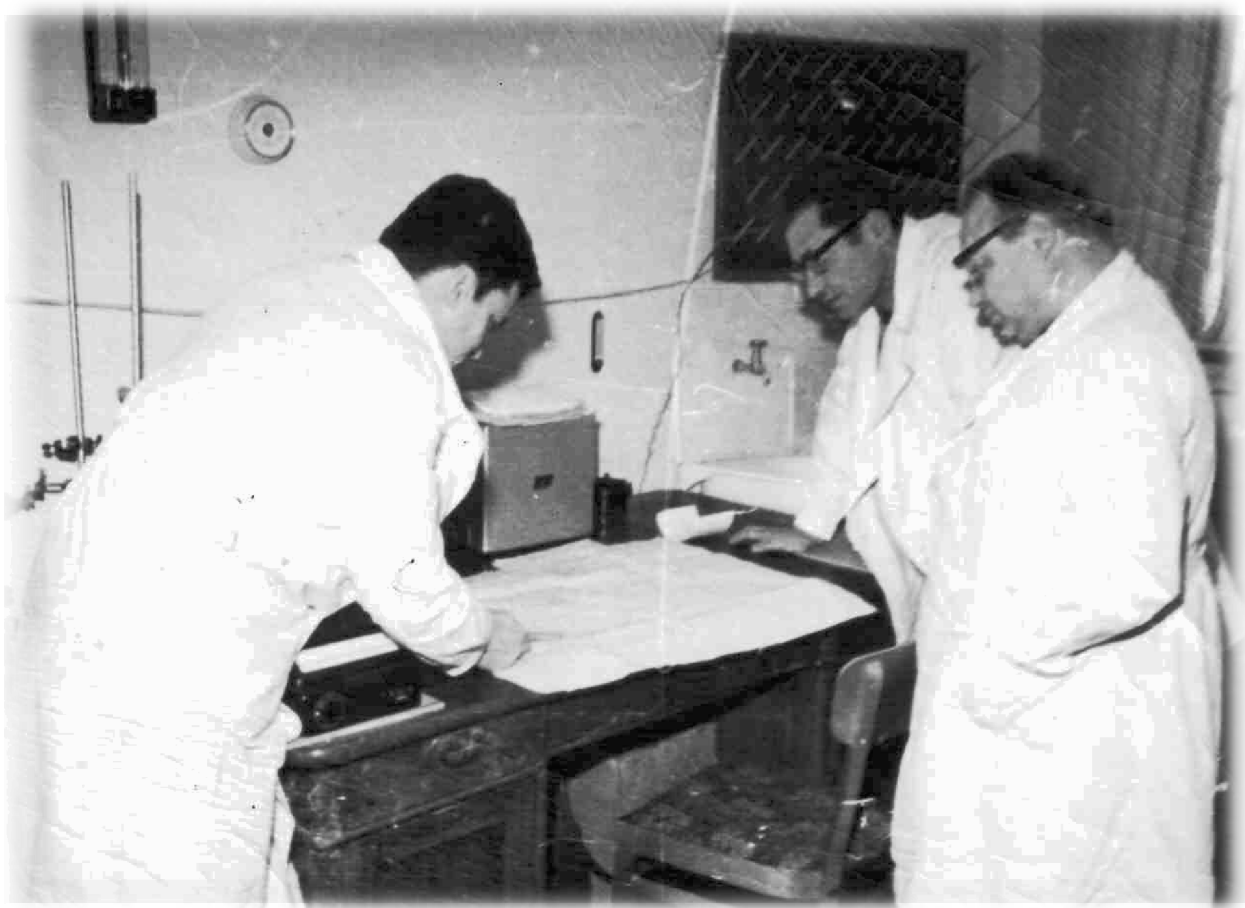
Синельников Яков Рафаїлович
(04.05.1924–04.11.1994)

Син та батько – Я. Р. Синельников та Р. Д. Синельников (1964 р.)

Я. Р. Синельников та старший лаборант Л. Я. Рябова (1969 р.)

Синельников Я. Р., аспірант Алексєєв В. В. і доц. Мадієвський Ю. М. (1970 р.)

Я. Р. Синельников з аспіранткою кафедри (1970 р.)

Професор Я. Р. Синельников і доцент Ю. М. Мадієвський (1971 р.)

Засідання профкому ХДПІ (1971 р.)

*В лабораторії ребальзамування біля тіла М. Пирогова ціла сімейна династія:
справа наліво: Олександр Синельников (внук), професор Рафаїл Синельников,
професор Яков Синельников (син), історик медицини Сергій Старченко,
Вінниця (1973 р.)*

Синельников Я. Р. у робочому кабінеті (1973 р.)

*Синельников Я. Р., Синельников Р. Д., Синаюк Ю. Г., Микитюк О. М.
та співробітники музею М. Пирогова (м. Вінниця, 1973 р.)*

Кафедра анатомії в с. Сковородинівка (1974 р.)

*Колектив кафедри анатомії і фізіології людини ХДПІ
ім. Г. С. Сковороди (1975 р.)*

*Колектив кафедри анатомії і фізіології людини ХДПІ
ім. Г. С. Сковороди (1976 р.)*

*Колектив кафедри анатомії і фізіології людини ХДПІ ім. Г. С. Сковороди
(1977 р.)*

*В музеї анатомії кафедри анатомії і фізіології людини ХДПІ, справа наліво:
доц. Самойлов М. Г., проф. Суханов В. Б., проф. Синельников Я. Р.,
проф., Гамбарян Н. П., проф. Микитюк О. М. (1977 р.)*

Завідувач кафедри Я. Р. Синельников з жінками кафедри (1978 р.)

Колектив кафедри анатомії і фізіології людини ХДПІ ім. Г. С. Сковороди (1979 р.)

Святкування ювілею М. Пирогова (ХМІ, грудень 1981 р.)

Вчена рада ХДПІ, 22 травня 1981 р.

Святкування 8 березня на кафедрі анатомії (1982 р.)

Святкування ювілею лаборанта Кунчика Г. Ф. (в центрі) (1989 р.)

70-річчя Я. Р. Синельникова (1991 р.)

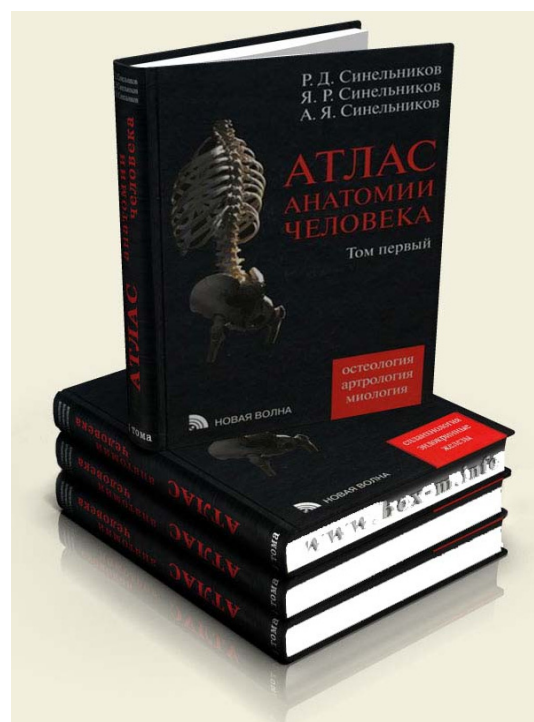
*Атлас анатомії людини.
Воробйов В. П., Синельников Р. Д.
(1938 р.)*

*Атлас анатомії людини.
Синельников Р. Д. (1968 р.)*

*Атлас анатомії людини.
Синельников Р. Д., Синельников Я. Р.
(1973 р.)*

*Атлас анатомії людини.
Синельников Р. Д., Синельников Я. Р.,
Синельников О. Я. (2016 р.)*

АЛЕКСЕЄВ АНАТОЛІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ**Художник атласу анатомії людини Я. Р. Синельникова**

Анатолій Олександрович Алексєєв народився 15 червня 1927 році в м. Ростов-на-Дону в сім'ї Олександра Никифоровича Алексєєва, служителя протестантської церкви. З дитинства йому була щеплена особлива любов до вивчення наук як природничих, так і точних наук, філософії та богослов'я що заклало основи його майбутнього великого всебічного кругозору.

На сімейній фотографії: Анатолій Алексєєв справа, позаду батька

У роки Другої світової війни він був насильно депортований до Німеччини, у місто Гельзенкірхен, де працював чорноробом на заводі. Це був важкий час, але він загартував юнака, виробивши у нього стійкий характер і силу духу. Настало довгоочікуване звільнення, і Анатолій Олександрович повернувся в своє рідне місто Ростов-на-Дону, незважаючи на небезпеку бути заарештованим через перебування у полоні.

Анатолій Олександрович з дитинства виявляв воістину видатні художні здібності, які викликали здивування в оточуючих

його людей. У 1945 році Анатолій вступає до художнього училища і 28 червня 1950 року отримує диплом з відзнакою зі спеціальності «Викладач малювання і креслення в середній школі». Дипломною роботою Анатолія Олександровича була картина «Довгоочікуваний лист», котра і сьогодні прикрашає кабінет директора училища. Малюнок черепа з натури, який був зроблений під час вступу до художнього училища, приголомшує своєю правдоподібністю. Це і стало передумовою його майбутньої художньої діяльності в медицині.

Дипломна робота А. О. Алексєєва - картина «Довгоочікуваний лист»

Малюнок черепа, олівець, курсова робота 1949 р.

Після блискучого закінчення училища він їде до Москви поступати в Академію мистецтв. Але звістка про те, що він з сім'ї віруючих, більш того, з сім'ї церковного служителя, доходить і туди, і на можливості вступу до академії ставиться крапка.

Приїхавши до Харкова у 1950 році, куди ще не дійшла заборона на навчання дітей церковнослужбовців, він вступає до Художнього інституту (нині Харківська державна академія дизайну і мистецтва). Закінчити вуз йому не вдалося знову-таки через його релігійні переконання. Молодій людині, яка має видатні здібності, переможцю багатьох виставок і конкурсів під час навчання в художньому училищі, не дають можливості отримати вищу художню освіту. Алексеєва було

відраховано з 4 курсу інституту.

Для того щоб хоч якось заробити на життя, Анатолій Олександрович влаштовується у 1952 році лаборантом на кафедрі станкового живопису в художньому інституті, де завдяки щасливому випадку він знайомиться з Рафаїлом Давидовичем Синельниковим, який на той час шукав художника для виконання малюнків в Атлас анатомії людини, який він створював. Анатолій Алексєєв із задоволенням погоджується спробувати себе в непростому і новому для себе виді творчості. Для створення малюнків до атласу необхідно було не тільки володіти майстерністю художника, але й відмінно знати анатомію людини. І Алексєєву довелося її досконало вивчити самостійно, причому з латинськими термінами.

Малюнки для атласу виконувалися лише з натуральних анатомічних препаратів. Для точності передачі кольору тканин і органів Анатолій Олександрович відвідував розтини в морзі. Там він робив начерки, а потім ці кольори переносив на малюнки для атласу. Він розробив свою техніку виконання малюнка. Більшість малюнків атласу були виконані аквареллю, але тіні і контури виконувалися тушшю, причому

туш була суха кускова, вироблялась у Китаї, виготовлялась за особливою технологією. Для малювання тушшю Алексєєв винайшов спеціальне пристосування, закріпивши в рейсфедер особливо заточену ін'єкційну голку. Спочатку малювалась чернетка, яка повністю відповідала малюнку в атласі. Цей чорновий малюнок Алексєєв погоджував з Синельниковим, і лише після його коригування виконувався чистовий малюнок. Для зручності перенесення основних компонентів малюнка з чернетки на чистовик Анатолій Алексєєв змайстрував спеціальний стіл, у центрі якого був квадратний отвір зі склом. Знизу світила

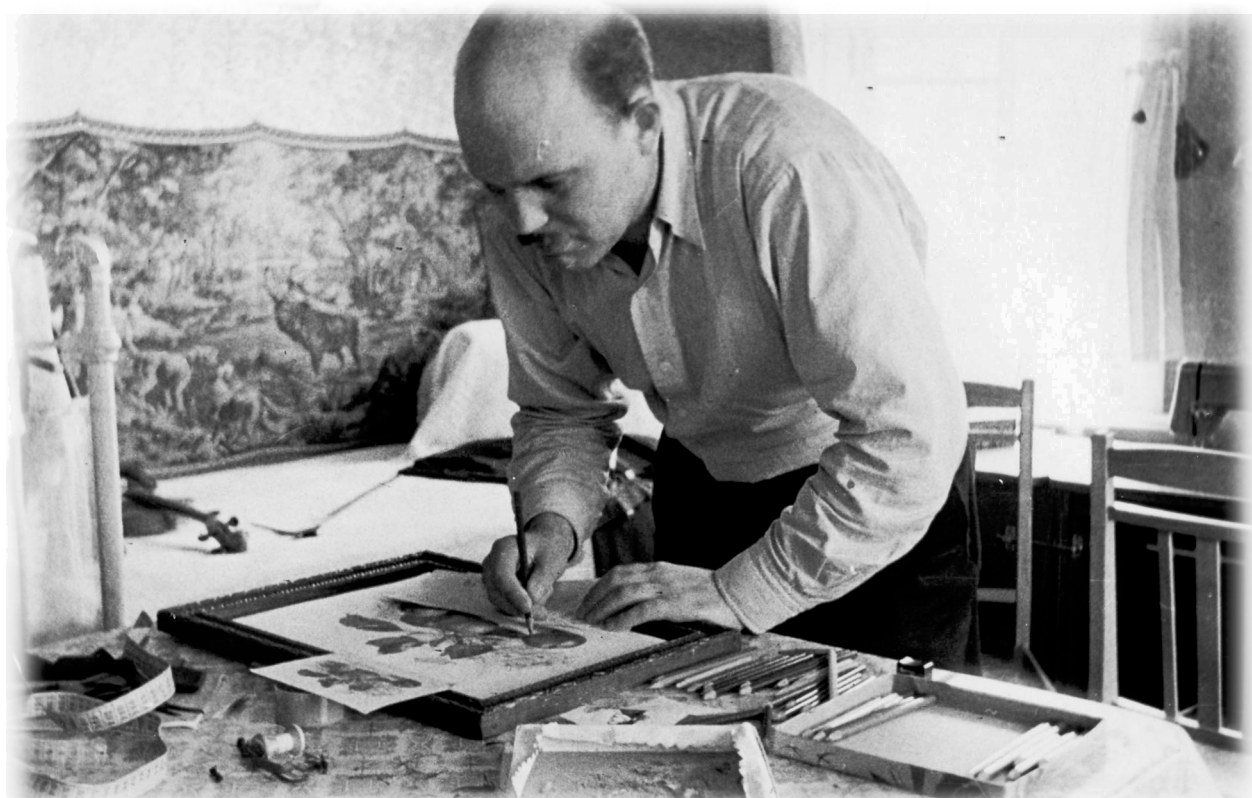
лампа. При накладанні чистого аркуша паперу на чорновий малюнок можна було перенести всі основні його контури.

З 1963 року А. О. Алексєєв працює художником на кафедрі анатомії і фізіології людини Харківського національного педагогічного інституту імені Г. С. Сковороди.

Більшу частину своєї роботи, як художник, Анатолій Олександрович провів, виконуючи малюнки до анатомічному атласу Р. Д. Синельникова. Більшість з них виконувались у домі Синельникових. Після смерті Рафаїла Давидовича його син, також доктор медичних наук і професор Яків Рафаїлович Синельников, продовжив роботу над атласом і випустив ще один том, розширивши три попередні. Для цього знадобилося створювати ще багато нових малюнків. І тут А. О. Алексєєв проявив свої знання з анатомії: багато малюнків, особливо з розділів «Ангіологія» і «Нервова система», були виконані одночасно в трьох площинах. Як приклад – малюнок очної артерії та її гілок у комплексі органів, що нею кровопостачаються.

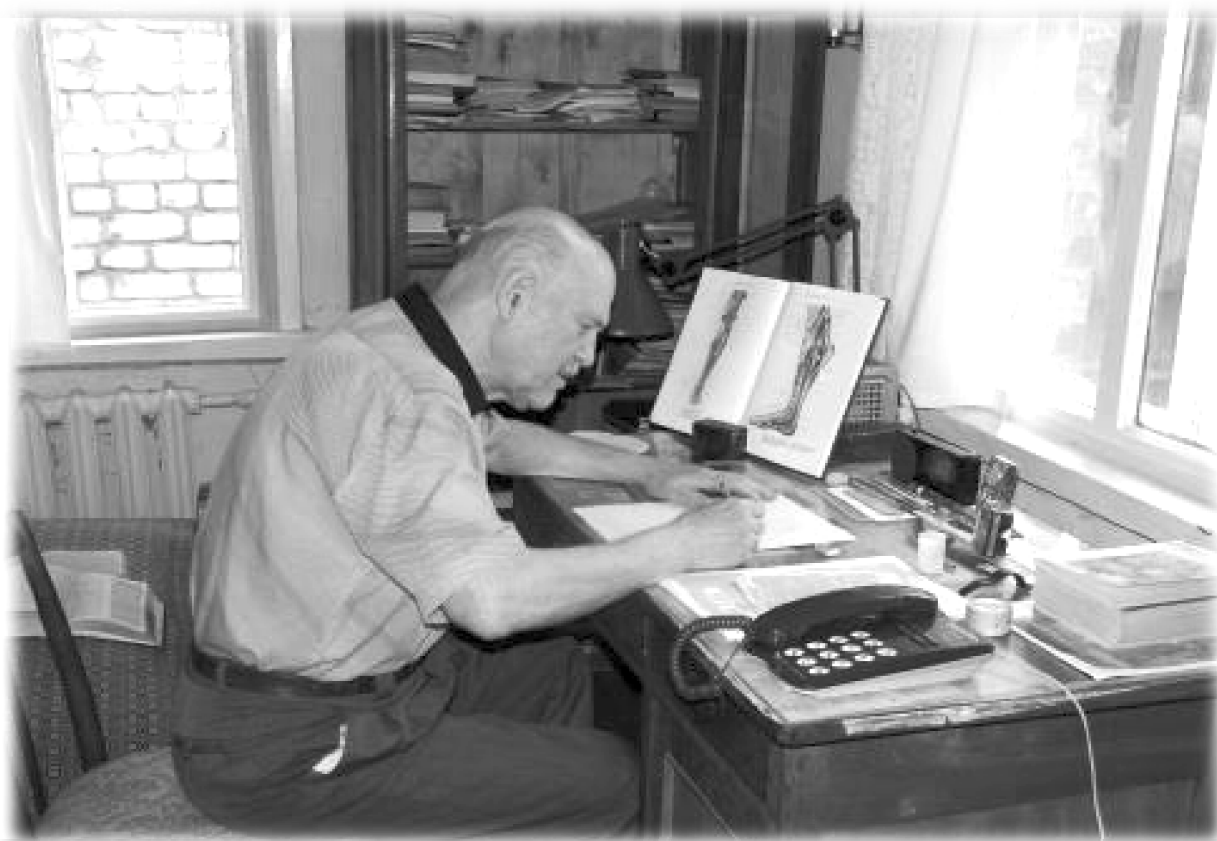

З 1965 року кафедрою анатомії і фізіології людини ХНПУ ім. Г. С. Сковороди завідував Я. Р. Синельников. В 1990 році Я. Р. Синельников випускає чотирьохтомний «Атлас анатомії людини», котрий був більш розширений за змістом та кількістю малюнків. За Атласом анатомії Синельникова і сьогодні навчаються студенти багатьох країн світу. Це воістину унікальний атлас, що до цього часу не має достойних аналогів. Його створення було б неможливим без малюнків Анатолія Олександровича Алексєєва, виконаних з майстерністю художника і скрупульозною точністю анатома.

*А. О. Алексєєв проводить реставрацію фрески
«Леонардо да Вінчі вивчає тіло людини» (1992 р.)*

З 1993 року Анатолій Алексєєв переходить працювати художником на кафедру анатомії людини ХНМУ. Протягом багатьох років він співпрацював з видатними вітчизняними вченими-анатомами, професорами В. В. Бобіним і В.М. Лупирем, беручи участь у виданні багатьох монографій, атласів, посібників. Виконувались малюнки і для дисертаційних робіт.

Була ще одна сторона творчості художника Алексєєва. Так, крім оформлення анатомічних видань, він пише картини на релігійні сюжети. Одна з них, «Христос зцілює хворих», написана в 1996 році на замовлення ректора Харківського національного медичного університету академіка А. Я. Циганенка, прикрашає сьогодні центральний корпус університету. А інша, «Пророк Єзекіїль», написана в 1994 році на прохання завідуючого кафедри анатомії людини академіка В. М. Лупиря і знаходиться на цій кафедрі. У 1992 році Анатолій Олександрович Алексєєв провів повну реставрацію фрески А. Любімова (1918 р.) «Леонардо да Вінчі вивчає анатомію людини», що знаходиться в лекційній аудиторії кафедри анатомії людини ХНМУ.

Окрім художнього таланту, Анатолій Олександрович дуже добре розбирався в техніці, електроніці та оптиці. Він міг відремонтувати практично будь-які лабораторні прилади, зокрема й електронний мікроскоп, сам зібрав телескоп, володів неабияким конструкторським талантом. Відсутність вищої освіти, на превеликий жаль, завадила втілити ці таланти в патенти та наукові роботи. Це було до певної міри хобі Анатолія Олександровича.

Анатолій Олександрович був тихою, скромною, навіть непомітною людиною. При цьому він умів відстоювати свої життєві принципи, мав феноменальну пам'ять (міг цитувати витяги з літературних джерел цілими абзацами). З ним завжди було дуже цікаво спілкуватися, дуже вражали різнобічність його поглядів, ерудиція та обов'язковість. У цієї людини слова ніколи не розходились з ділом.

Алексєєва Анатолія Олександровича не стало 24 червня 2011 року. Назавжди в історії медицини залишився його величезний внесок у створення малюнків для «Атласу анатомії людини»

Рафаїла Давидовича, Якова Рафаїловича і Олександра Яковича Синельникових та багатьох інших анатомічних видань – статей, монографій, дисертацій тощо.

Реставрована копія картини Рембранта «Урок анатомії доктора Тюльпа» (1995 р.)

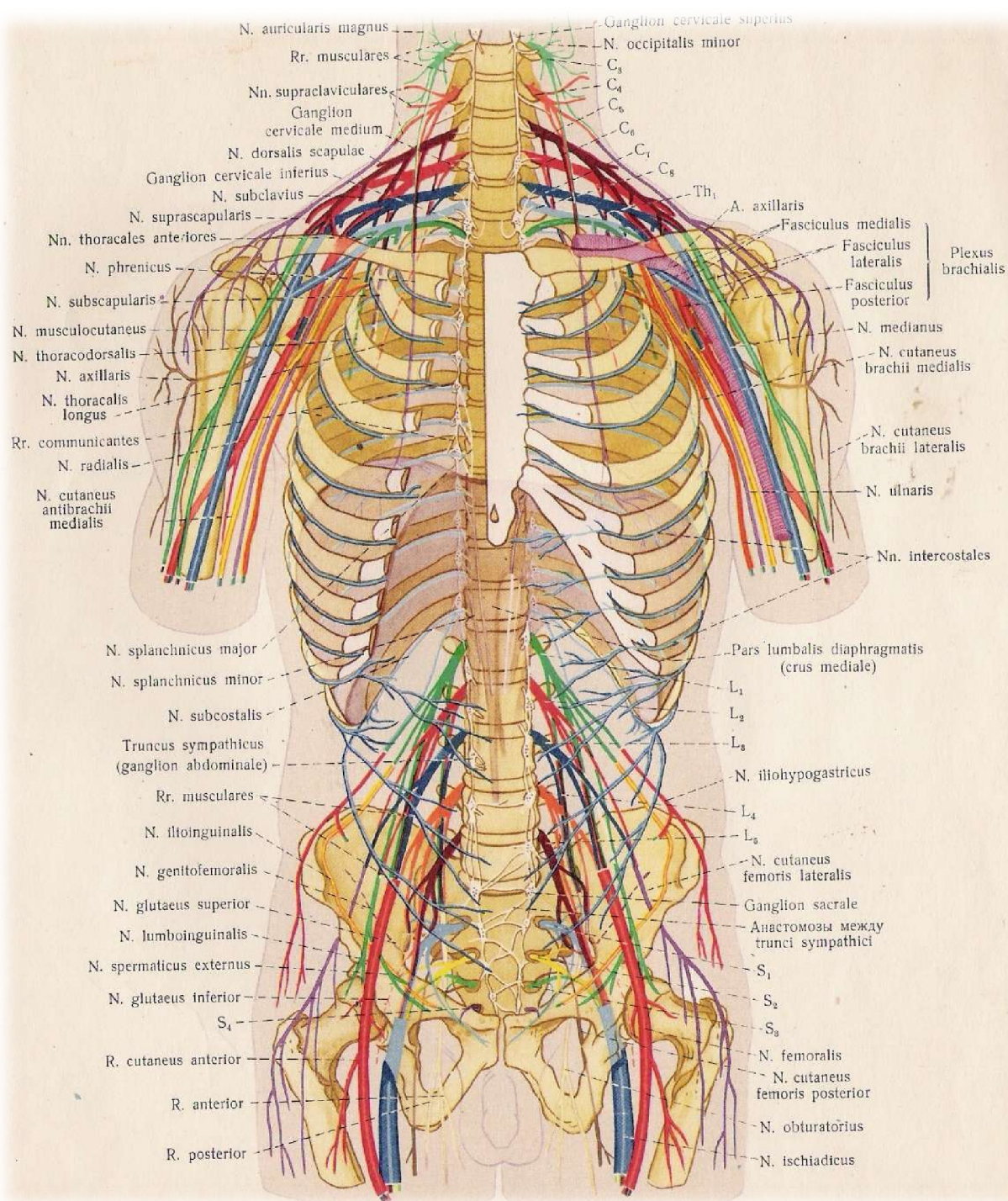
Картина «Христос зцілює хворих», фойє ХНМУ (1996 р.)

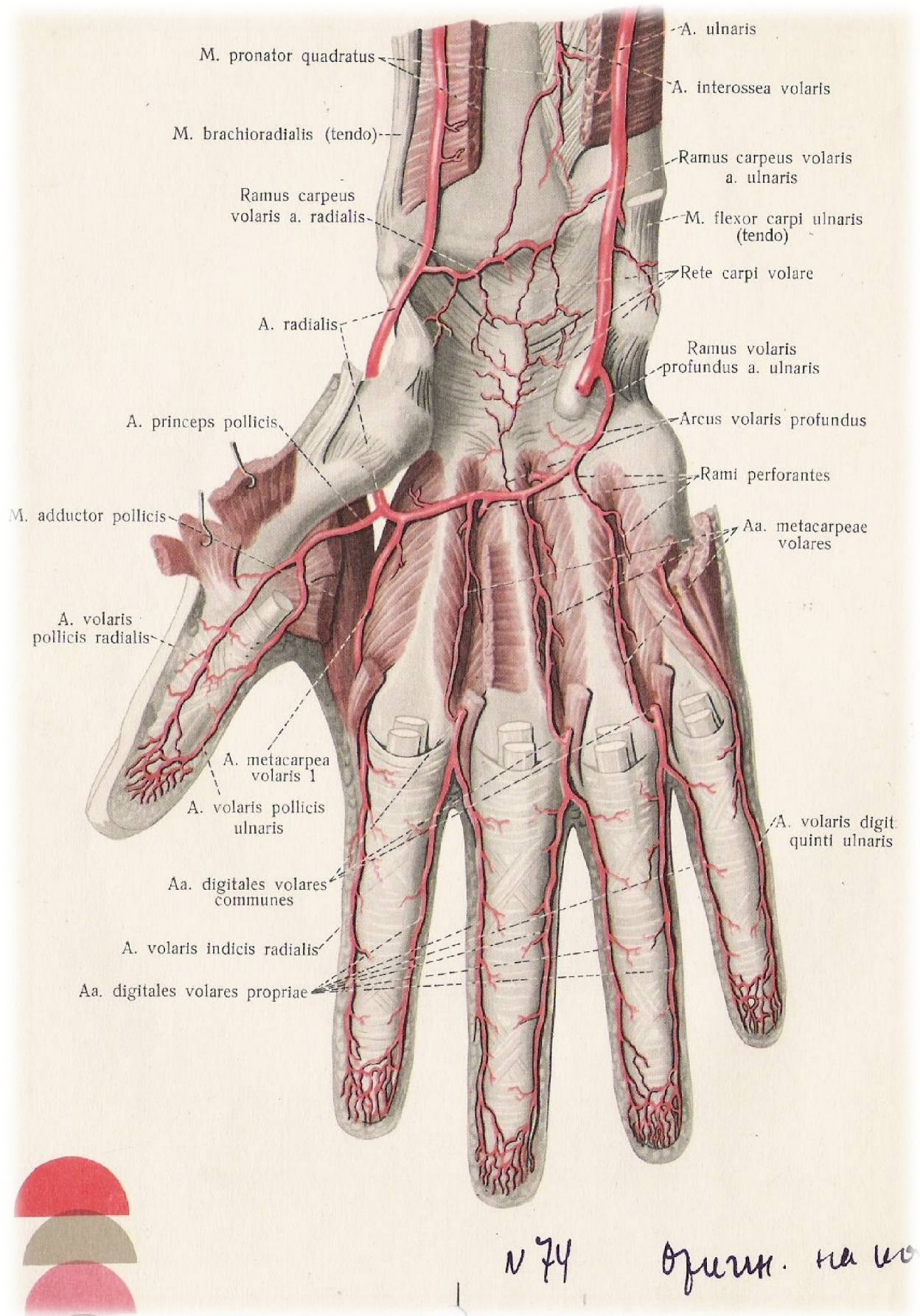
Картина «Видіння Пророка Єзекіїль» (за гравюрою Г. Доре, 1998 р.)

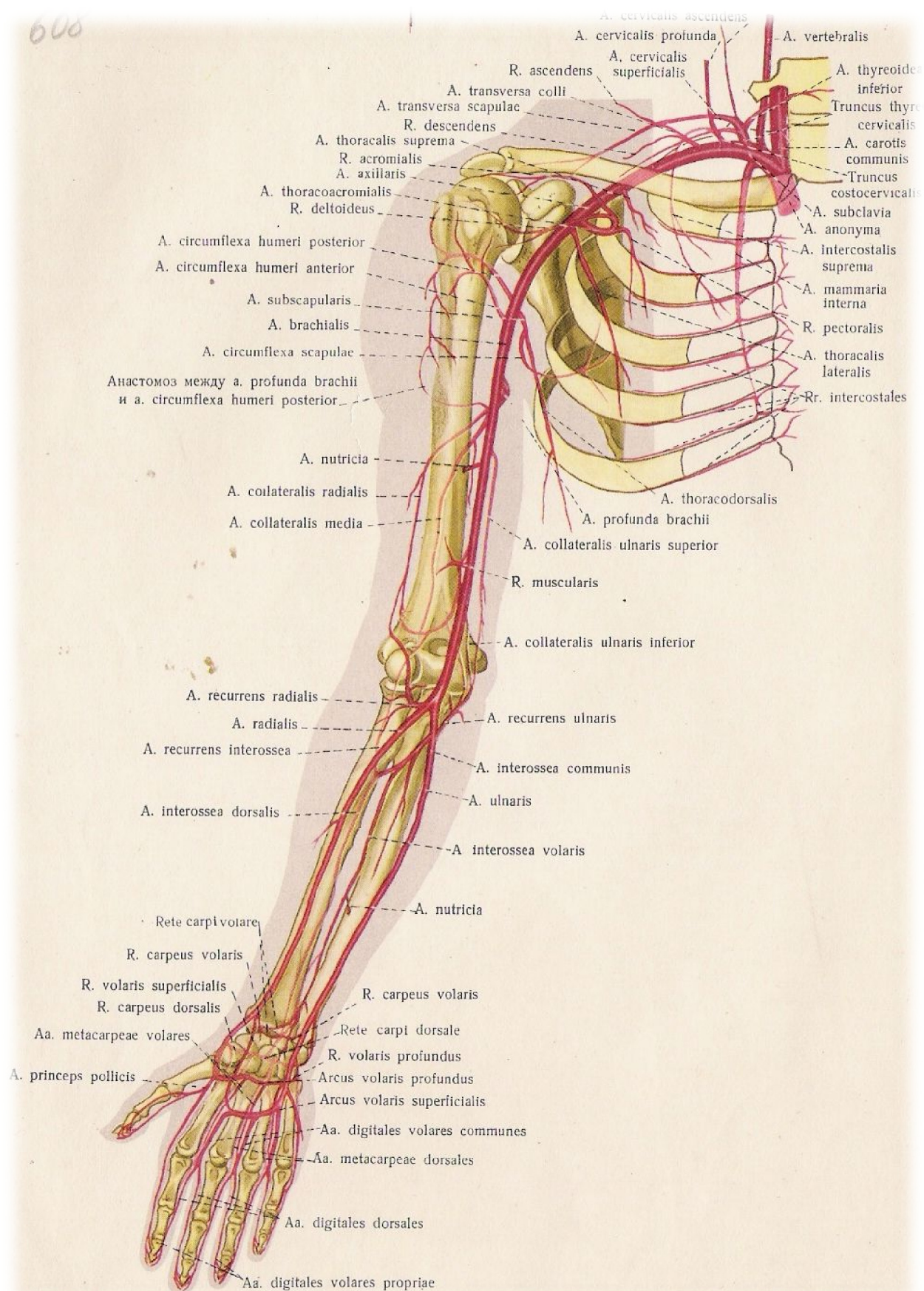
Малюнок до атласу анатомії Р. Д. Синельникова

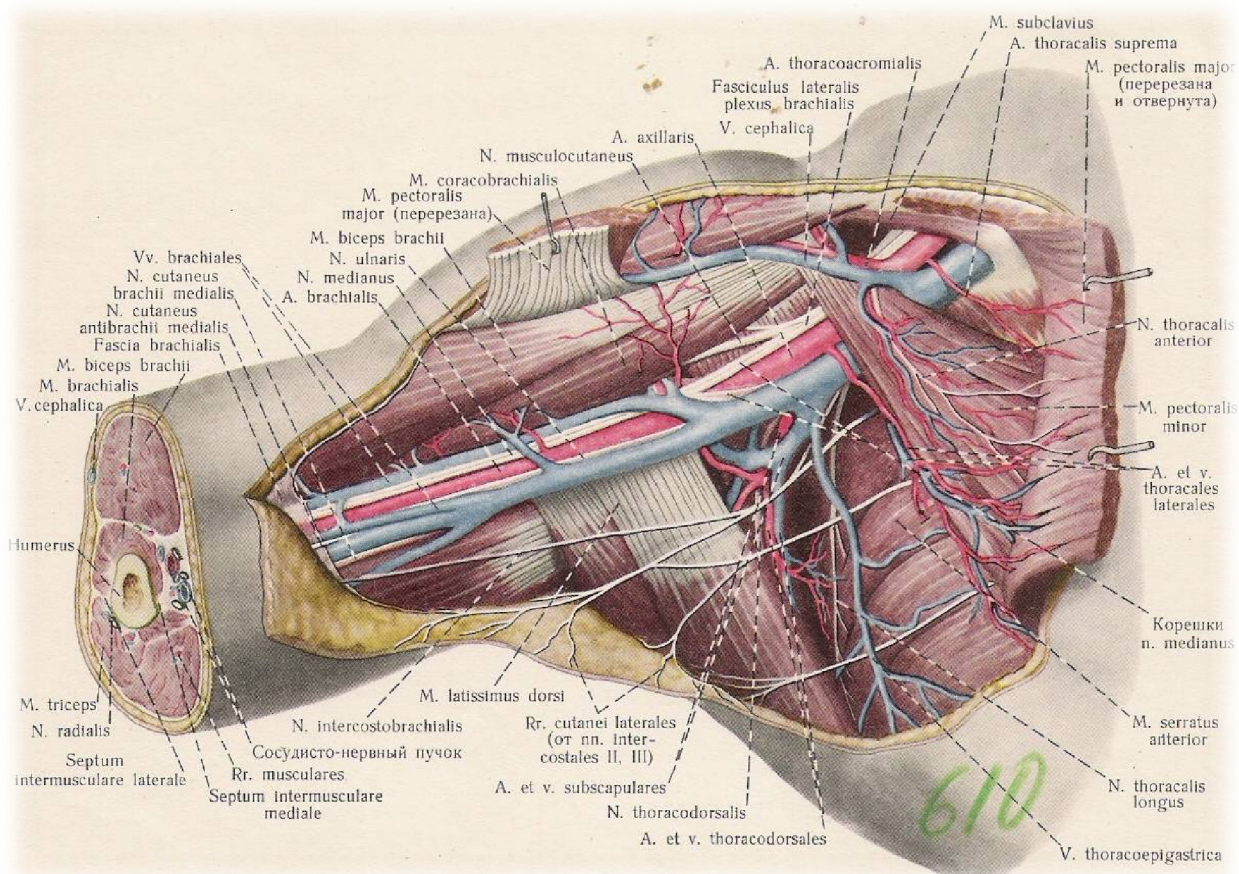
Малюнок до атласу анатомії Р. Д. Синельникова

Малюнок до атласу анатомії Р. Д. Синельникова

Малюнок до атласу анатомії Р. Д. Синельникова

Навчальне видання

Укладачі:

Теремецька Н. Ф., Іонов І. А., Маркіна Т. Ю., Вовк О. Ю., Лютенко М. А.

Закохані в анатомію

Відповідальні за випуск: Теремецька Н. Ф.

Комп'ютерна верстка: Іонов І. А.

Дизайн обкладинки: Чеботарьов С. В.

Коректор: Валійова Т. О.

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

Формат 60 x 84/16. Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman. Ум. друк. арк. 6,28.
Обл.-вид. арк. 2,48. Зам № 0505/5-2. Тираж 100 прим. Ціна договірна.

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Петров В. В.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Запис № 2400000000106167 від 08.01.2009 р.
61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137,
тел. (050) 6-411-711, e-mail: bookfabrik@mail.ua